

Virichi de Hutten Eq. De guaiaci medicina et morbo Gallico liber vnus.

<https://hdl.handle.net/1874/420900>

et.
2.

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

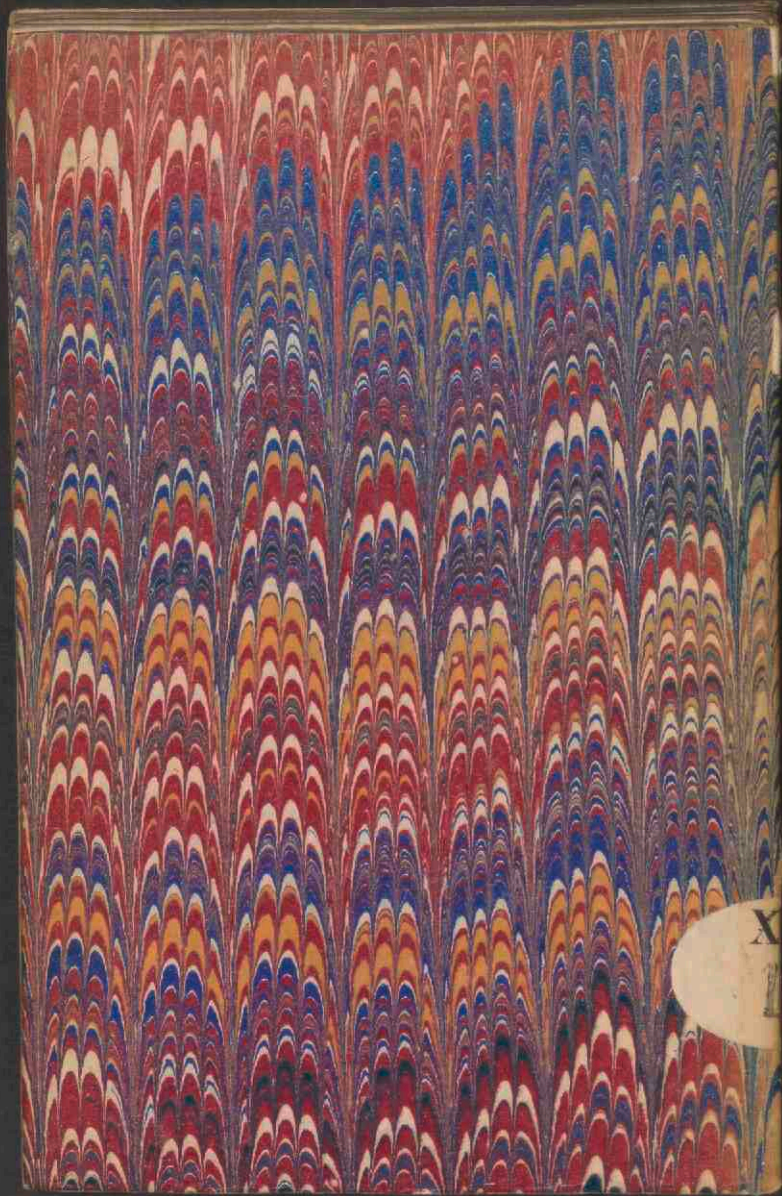
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

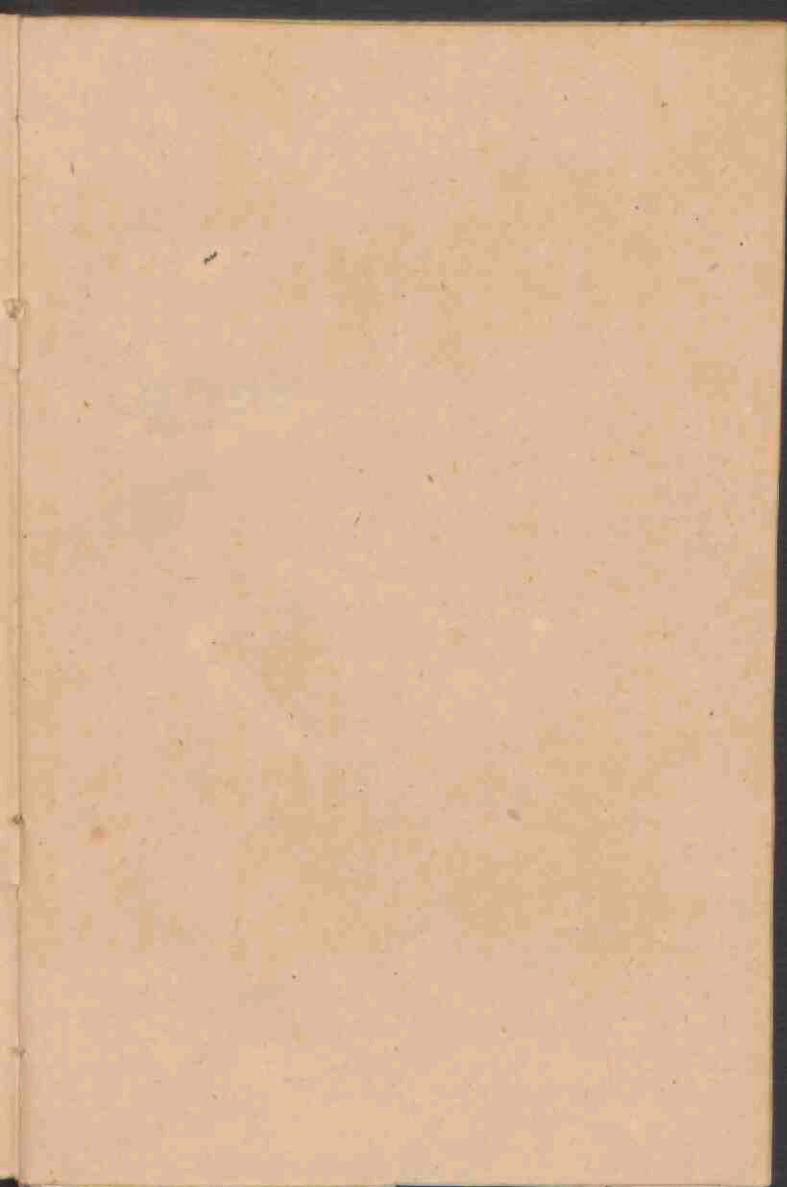

X. oct.
175².

X. 82 175 2/

VLRI
 CHI DE HVTTEN EQ.
 DE GVAIACI MEDI-
 CINA ET MORBO
 GALLICO LI-
 BER VNVS.

MOGVNTIAE ANNO
 M. D. XXXI.

REVISED

THE HISTORY OF
THE UNITED STATES
OF AMERICA
FROM 1789 TO 1861
BY
J. B. STODOLSKY

NEW YORK
1861

AD REVE

RENDISS. IN CHRISTO PATREM
illustrissimum principem ac dominum D. ALBER-
TV M S. Romanæ ecclesiæ Tituli sancti Chrysogoni
Presbyterum, Cardinalem, Moguntin. & Magdebur-
gen. Archiepiscopum, Principem electorem, Primatem
per Germaniam, Sacri Romani imperij Archicancella-
rium, Halberstadiensis ecclesiæ administratorem, Mar-
chionem Brandenburgensem, Stetinen. Pomeraniæ
ducem, Sclauorum, Cassuborumq; Rhugiæ,
principem, D. suum colendissimum, in li-
brum suum de Guaiaci medicina &
morbo Gallico VLRICHI
de Hutten. Eq. Præfatio.

OC nouo ineunte anno, nequid à mo-
re vatantum passim antiquato, ut le-
gis iā loco sit, discessisse uidear, ecce
Saturnalitiū tibi munus, ALBER-
TE Cardinalis ac Princeps omnium
optime, non tale quidem isti, qualia mittunt circa diui-
tiarum ostentationē ambitiosi homines, sed quale ipsum
me dare posse & intelligis & gratū habes, Libellum de

4 HVTTENI AD ALBER. PRINC.

magnifica Guaiaci ui ac uirtute, quem composui, non tam ut eius medicinæ, cuius ope ex morbo omnium pessimo conualui, testatum meis literis præconium esset, quàm ut tibi, sic de me, sic de optimo quoq; merito, gratificarer. Iam tu soles enim, ut cum bono Poëta dicam.

Meas esse aliquid putare nugas.

Atq; ita me habes, ut non solum tua dignum aula, quod præter uulgarem principum sententiam, satis superq; fuerat existimes, sed meum etiam qualecunq; id est obsequium, ueluti rem tibi honorificam, uerbis gloriose iactes. Tantumq; abest, meam tibi præsentiam grauem uideri, ut tibi pulchri etiam aliquid accessisse, quod domesticum Huttenum habeas, arbitreris. Noui quos apud uiros, qua me prædicatione extuleris, summo per Christi bonitatis tuæ argumento, ex qua uel una re intelligere licet, quanta fortunam hanc humanitate temperes, & tuum consilium quàm non sit uanum, quo decreuisti, ut istos armatos iuxta te stipatores habere, ita hominibus literatura præditis, cinctus & instructus, hinc auream Moguntiam, inuitos istinc Saxones gubernare, nec te adhuc perdidisse quod in me cõtuleris aliquid existimas. Verum iam adhuc exporrectam aduersum me utranq; manum habes, cum ego sentiam maiora tua esse beneficia, quàm ut ullum meum possit hæc demerere obsequiũ. Ob idq; petere abs te aliquid uix ausum, quũ tu ea prius dederis

dederis quæ rogare uere cunctia erat, adeo in me libera-
liter, beneficè adeo effundi soles, non Cardinalis pri-
mum aut Archiepiscopus, sed olim etiam, his haud dum
potestatibus præditus. Hinc ego non exultem? hinc me
non fortunatum iudicem? Aut cum ille dixerit,

Principibus placuisse uiris non ultima laus est.

Ego non eximiam meam foelicitatem agnoscam, quod
tibi non principi modo, sed summo etiam, non Episcopo
tantum, sed & Archiepiscopo, id est episcoporum Prin-
cipi, & Cardinali, id est è paucis in quibus tanquam ne-
cessarijs quibusdam cardinibus Romana uertitur eccle-
sia, uni, sic placeam, ut me placere intelligant multis.
Quod faxit DEVS OPT. MAX. ut nobis perpe-
tuum sit quo uideant homines nec ineptū fuisse hoc tuū
iudiciū, nec me indignum quem tu sic complecteris, ac
istis illa rumpantur indocte doctis, qui nos, qui literas,
non tam publico studiorum incommodo, quam foedo
Principum Germanorum dedecore, tot iam annos impia-
nè persequuntur, quando tibi aures, tibi oculos esse ui-
debunt, suam extremum periclitari barbariem, se, ut ig-
nauum pecus, prædatores fucos, id est non inutiliter tan-
tum studiosos, sed studiorum adhuc perniciem à mellifera-
rarum apium aluearibus, id est à fructuosissimarum di-
sciplinarum cultu, & fortiter arceri, & longum exula-
re cognoscent. Possumus enim non optime prospectum

6 HVTTENI AD ALBER. PRINC.

nobis dicere, cum tu tantus patronus, tam benigne nobis arrideas? cuius rei primum Germaniæ documentum ex me prodijt, quem tu in familiaritatem, & in sinum adeo tuum cum acciperes primum, obscure sentiebas, quæ doctorum hominum expectatio, quæ opinio, quod iudicium esset? & non tacite musitabas tecum ipse Vergilianum illud:

Feret hæc aliquam tibi fama salutem.

Sic est profecto, fuitq; non minus iucundum tibi, quod uideres haud indigno loco positum tuum beneficium, quã mihi plausibile quod ex illa communi studiorum iactatione, tutum & salutarem inuenissem otio meo portum. Atq; inter cætera, quæ familiari sepe uultu confers mecum, bene sperare nos iubes, hoc promittens quantum in te sit, munitam hanc nobis ad id quò tendimus uiam esse, qua tua gratia fretus, ausim iam ut insultare barbaris, ita ad res pulcherrimas excitare æquales, et quoties aliqua incumbit persecutio, ad te ueluti, ad commune quoddam honorum asylum, uoco ex bonis aliquem, hoc magni iterum Poëtæ ingeminans,

Huc tandem concede, hæc ara tuebitur omnes.

Tanto, quod uidemus, fructu, ut iam multos hinc crexerim, quosdam illinc impatientissimo suo fremitu abiecerim ac depresserim. En te unum igitur omnino, aut certe ex paucissimis unum cui ego oculos, cui intellectum esse

esse dicam. Quod de te scribere, quia neq; pro tempore est, atq; is est tuus candor, ut quamlibet etiam laudem immodicam existimes, facile ad praesens supersedeo, quod caput est inculcans tibi, hoc munusculum gratanter ut accipias, quod et si exiguum est, tanti à me fit tamen, ut magnum quid perdidisse me, si de uulgo amicorum dedicem id alicui, arbitrer. Nam cum rem ibi tractem meo iudicio permagnam, non nisi magni illam uiri auspicijs egredi uolebam. An non praeclearum existimare licet, quicquid id est, quod non mihi tantum, sed aliquot praeterea millibus, ex summa desperatione manifestam peperit salutem? Nisi ita colendus est animus, ut corporis adminiculum pro neglecto penitus habeatur. At ille Apollinis oraculo sapiens iudicatus Socrates, inter pauca bonam corporis habitudinem in uoto habuit. Pyrrhus clarissimus Epirotarum rex, idem à dijs precatus legitur, & communi omnium consensu sapienter orare creduntur qui orant,

Vt sit mens sana in corpore sano.

Proinde hunc maxime campum mihi delegi hoc tēpore in quo hęc qualis qualis est uena procurrat, si nō ut debet, saltem ut potest, cum illius te premoneã, uulgo tritū

Vt desint uires, tamen est laudanda uoluntās.

Si quo impetu queras, hac dico ratione, ut cum atrocis iam pridem inimici, crudelis Tyranni, immane facinus,

8 HVTTENI AD ALBER. PRINC.

detestabilem iniuriam, iniquissimum factum, stilo illustrauerim, idq; miserrimo meo tempore, nefas esse putem, hoc committere, ut diuinum hoc beneficium, hoc cælo delapsum auxilium, iam restitutus mihi, iamq; ualens ac uegetus, quacunq; possim ingenij ope, ab obliuionis iniuria non uendicem. Vbi quid refert sæpe declamatum à me prius dicere, quantam ego pecuniam curando hoc morbo elocauerim? Quas torturas, quæ supplicia sub Chirurgicis exhauserim? quas cruces tulerim? Quantum mihi uirium ex medicorum inscitia deperierit, cum tuo hæc gemitu testatus, iam sæpe & apud multos sis. Non immensum hoc mihi existimandum igitur est, potuisse restitui ex morbo, in quo non solum dolores passus sum acerbiores, quàm ut in his uiuendum fuerit, sed foeditate etiam tanta fui, ut omnium propè rerum ipsum me ægerrime tulerim? Age autem, quod fuit uitæ ibi periculum? Quàm putabant homines actum de Hutteno? Tu uerò quàm nõ frustra dicebas te, si commodius ualeres, uti mea posse opera? quod effectum cum sit, & depulsa omni inualitudine, uires ita reciperim ut de nouo factus ac renatus homo uidear, non applaudam ipse mihi, in eius rei commemoratione, quæ hanc salutem præstitit? Non iucundum hoc mihi opusculum erit, qui facio, & non charissimus cui illud dono? Vbi quidem unum hoc hæsitabam, ut acciperent homines hanc descriptionem.

scriptionem. Verebar enim ne essent quibus monstrantē
 tiare uiderer, & cum ea sit hæc medicina, ut multorum
 eam fides respuat, medicorum placita non agnoscant,
 metuebam posse fieri ut non fabulam putarent aliqui ef-
 fingi hanc à me, aut dū rem incognitam tracto, hoc cre-
 dant, in restitutæ mihi ualetudinis iactationem effusius
 progredi. Neq; ita curiosè quenquàm hæc tractaturū pu-
 to, ut neget in Guaiaci descriptione librū à me fieri oportu-
 iusse, cū Brassicæ uolumen dicauerit Chrysippus, canq; im-
 mense plus, ut inquit Plinius, laudauerit M. Cato, &
 de Raphano librum scripserit Marchion Græcus; de
 Scylla Pythagoras. Quod si pro dijs olim coluerunt Al-
 lium & Cepas Aegyptij, ego non adorem Guaiacum?
 Profecto indignum nihil facio, immoderatum nihil. Vbi
 ferre apud te iudicem possum illum mirabiliter probum,
 & quo alius syncerior fieri non potest, Henrichū Stro-
 merum, tibi à medicinis, ita, ut cum patiar libelli huius
 Aristarchum abs te constitui, non tam quia mihi con-
 sentientibus per omnia sensibus uirum esse scio, quam
 tui charitate, quia mirifice flagrat, & quia hoc in uiro
 ut integritas est eximia, ita iudicium eminet supra uul-
 garem Medicorum sortem. Quibus etiam uirtutibus in
 intimis esse tibi meruit, nouo iterum humanitatis tuæ
 documento, magna uirtutis opinione. Quid restat igitur,
 nisi ut ob hæc officia, hæc pietatem sanctissimorum

10 HVTTENI DE GVAIACO

uirorum Calendario, immortalium Heroum albo inscriamus te? Sed iam ad meum munusculum reuertar, hunc librum quo perscribendo, ita scias me tractare studiū Medicinæ, non ut discipulum medicorum agnoscas, sed ut exploratorem in his literis uersatum suspicari possis. Quod cuiusmodi sit ut intelligas, amabo te Optime Princeps ab istis paulisper magnis diuersus curis, huc animum aduerte.

VLRICHI DE HVTTEN EQ. GER.

De admiranda Guaiaci Medicina, & morbi Gallici curatione, ad Principem Albertum Cardinalem & Archiepiscopum
Liber unus.

DE MORBI GALLICI ORTV

& nomine. Caput I.

Is sum deo est, & nostra ætate morbos oriri maioribus, ut existimare licet, incognitos. Annus fuit à Christo nato post Millesimum & quadringentesimum nonagesimus tertius aut circa, cum irrepsit pestiferum malum, non in Gallia quidē, sed apud Neapolim primum. nomen uero inde sortitum est.

est, quod in Gallorum exercitu, qui illic Caroli Regis sui auspicijs belligerabat, apparuit prius quam usquam alibi. Qua occasione Galli omnirosam ab se appellationem amolientes non Gallicum hunc, sed morbum Neapolitanum uocant, & contumeliam agnoscunt cognominem sibi pestem fieri. Peruicit tamen gentium consensus, & nos hoc opusculo Gallicum dicemus, non inuidia quidem gentis clarissimæ, & qua uix alia sit hoc tempore ciuilior aut hospitalior, sed ueriti ne non satis intelligant omnes, si quolibet alio nomine rem signemus. Miramur statim superstitio excepit, quibusdam diu nescio cuius à nomine Meuium uocantibus, Alijs ab Iobbi stacie origenem eius repetentibus, quem credo in Diuos retulit hæc lues. Haud alio creditus tunc est, languisse morbo Euagrius olim Monachus, cum per desertum frigus immoderate ferens, et cruda manducans, papulis afficeretur. Itaq; petitus et ipse maximis itineribus, magno ad sacellum eius quod in Vesterichis est, facto hominū concursu, offerentium munera affatim. Idq; ignoto eius adhuc in uulgo per Germaniā nomine, Fiacriū dicebāt enim pro Euagrio. Neq; ut uixissent querebant, posse tantum uiuare credebant. Tales fuerunt hoc in terrore, sic ortæ hominum opiniones. Suspensa & ad Rochum signa, ac omnium ab antiquo resfricata ulcera. Si studio pictatis, non improbo, sin ut aliquid expiscarentur,

quiqui fuerunt, commentores, miror tanta in publica
 consternatione, in tam miserabili humani generis cala-
 mitate, communi dolore, fraudi locum fuisse. Ibi tum
 dei iram interpretati sunt Theologi, quem hanc malo-
 rum à nobis morum poenam exigere, hoc supplicium su-
 mere, ac si in supernum illud consilium admissi aliquan-
 do didicissent, publicè docuerunt, quasi nunquam peius
 uixerint homines, aut non aureo illo Augusti & Tyberij
 seculo, quo Christū quoq; uersari in terris contigit,
 pessimi etiā morbi cœperint. Vel hæc uim natura non ha-
 beat, ut nouos subinde morbos inuehat, maximam inter-
 dum in rebus, etiam alijs mutationem adferat. Aut uero
 nostra statim tempestate, atq; hoc biennio demum, quia
 morati optime homines sint, ægritudini remedium inue-
 niatur Guaiacum. Adeo inter se pugnant, quæ illi men-
 tes ut sibi uidetur deorum exponentes, nobis concio-
 nantur, factum deinde Medicis negotium, non quid tol-
 leret morbum, sed quid faciat inquirentibus. Fugiebant
 eius porrò aspectum, nedum contactu abstinebant, ut
 morbi præterea nullius. Quippe tanta fuit, cum primū
 oriretur, fœditate, ut qui nunc grassatur uix illius gene-
 ris esse putetur. Ulcera in quernæ glandis speciem &
 magnitudinem, aspera, exporrecta, spurcus ab his pro-
 fluens humor, fœtor uero tantus exhalās ut cuius nares
 contigisset odor ille, infici mox crederetur. Color po-
 stulis

stulis ex nigro uirescēs, ipsæ aspectu magis ægros quàm
 dolore cruciabant. Quamquam cruciabant etiam si qua
 inflammari contigisset. Inuasit non multo post ortum,
 in Germaniam, ubi latissime quantum alibi nusquam di-
 uagatus est. Quod ego intemperantiæ nostræ tribuo.
 Qui tunc astra consulebant, septem non amplius annos
 grassaturū hoc malum prædicebant, si de morbo & eius
 in uniuersum appendicibus, falsi, Sim, de fœdissimo illo,
 & qui sponte non tantum ex contagio, sed aut cœli ul-
 tio, aut ordine fati proueniebat, ueri. Neq; enim septi-
 mum multo annum supra eius grassatura fuit. Qui secu-
 tus est, & nūc passim uagatur, ut fœditate tolerabilior,
 quippè ulcusculis interdum, haud multum eminentibus,
 & præduris, interdum lata quædam ac serpens scabies,
 arenti squama carnem obducens perniciosior, ut qui al-
 tius penetrante ueneno complures secum morbos trahat
 Hunc nulli hoc tempore adnasci, nisi contagio qui se
 polluerit, credibile est, quod in concubitu maxime solet
 euenire. Vnde pueros rarius et senes, aut alio qui coitus
 expertes occupat. Facilius quanto quis salacior, & in ue-
 nerem promptior, iam quos corripuit, ut quisq; uiuit, ita
 eum aut cito deserit, aut diu tenet, aut in totum consu-
 mit. Omnibus in Italia & Hispania, ac sicubi præterea
 sobrij sunt homines, mitior, nobis propter crapulam &
 uictus intemperantiam, ut diutius inhaeret, ita compre-

hensos infestissime torquet, acerbissime adfligit.

DE CAUSSIS MORBI

huius Caput II.

Latentium eius caussarum nondum definita à Medicis quæstio est, at misere diu iam agitata, & summa discordia conuersata. In hoc conuenere omnes, quod intelligere promptum est quodam insalubri aëris, qui eo tempore fuerit, adflatu, corruptos lacus, fontes, fluuios, ac ipsa etiam maria, Inde terram contraxisse uenenum, infecta pascua, uenenatum demissum ab aëre uaporem, inde hausisse spiritum animalia. Repertus est enim in quibusdam alijs etiam animantibus hic morbus. Huc Astrologi ex syderū motu ratiocinati in cōiunctionem, quæ fuit paulo ante Saturni & Martis, ac binas solis eclipses caussam eius reiecerunt, oportuisse dicitantes præfagire hæc, morbos pituitosos & biliosos, lōgos, tenaces, lentos. Quales sunt Elephantia, lepra, impetigo & quælibet pessima scabies, ac pustulæ, et si qua sunt corpus deformantes, & Podagra ac Chiragra, Paralysis Ischia & articularum dolores, ac similia incommoda. Magis autem Septentrioni id destinatum, propter Aquarij signum, quo prior eclipsis incidit, & Occidenti propter pisces, quod posterior attigerit, dicebantq; Medici

dici ægritudinem esse à malo intus succo & uitiosis hu-
moribus, melancholicis, adustis, aut flaua bile, uel pitui-
ta, siue salsa, siue adusta, & ipsa aut aliquot horum uel
omnibus etiam simul permixtis, quorum acore extra
ad corporis superficiem eunte, aduri cutem & exulce-
rari, aut uero à crudis, lentis & crassis in artus propel-
li, eisq; dolorem concitari, tumores surgere, tubera in-
nasci, nodos colligi & sinuari cutem, supra etiam caput
in festari. Vniuersam pristinam corporis constitutionem
alterari. Quidam breuiter ex infecto sanguine, corru-
ptoq; & adusto, luem hanc oriri dicebant. Atq; hæc
incomprehensibili eius adhuc natura disputabantur am-
bigue, nunc comperta ratione approbantur etiam. Iu-
uatq; morbum hunc putare aliud nihil esse, quàm depra-
uati sanguinis quandam suppurationem, quæ post in tu-
mores & nodos consecrata induretur, & cuius scaturi-
go quasi quedam à male affecto pullulet iocinere. Am-
plius quæ sit eius natura, qui status ac qualitas, quantæ
iam diu, quàm odiosæ quæstionis est? Quæ cõcertatio-
nes? Quot opiniones? quàm anxie disputatæ? Atq; hoc
præcipue in morbo, quantum nostra ætate laboret Me-
dicina, compertum est. Silebant ab eius ortu, totum in
Germania biennium Medici. Inde in prima me tum pue-
ritia constituto, curam ceperunt, qua fruge, docuit eue-
tus. Ausi tamen sunt exotica miscere nobis, et multa quæ

minime oportuit inculcare. Memini tunc à Pisorum esse interdictum quibusdam locis, quod in his uermiculi nascabantur alati. Vnde infici crederetur, & carnis porcine, quod illud potissimum animal, aut hoc aut quodā huic non absimili ulceris genere laborabat.

IN QVOS MORBOS DERI-
uetur Gallicus, Caput III.

Leuem hanc luem faciunt quæ consequuntur eam atrociora. Ita in multa deriuatur enim hoc malū, ut in uno inesse morbos omnes uideri possit. E quibus est acris articularum dolor, primum quidem simplex, deinde quæ dolent extumescens membris, nonnullis quæ intumuerunt collectiones & tubera, ubi paulo post obcalluerunt, dici non potest, quos intra se cruciatus alant, pessima hæc enim morbi huius pars est. Nam hanc sibi ueluti arcem deligit ubi diutissime persistat, ac unde in uniuersum corpus, omnia dolorum genera dispergat, & iaculetur, tanto maiore cum afflictione, quanto supurationem tardius accipiunt huiusmodi tumores. Omniumq; miserrime torquet ac lacerat hic cruciatus. Mihi tale quoddam tuber supra talum sinistri pedis introrsum postquam semel callū induxerat, octo totos annos, nulla perunctionum ui, nullis fomentis emolliri, aut ut suppu-
raret

raret cogi potuit. Videbaturq; os id esse, donec Guaiaci nuper medela dissipatum euauit. Manent & mulieribus intra pudendas partes ulcuscula, miri diu ueneni fomenta, atq; ea tanto pernicioso magis, quāto minus oculis eorum, qui caute mulieribus congregari uolunt, subijci patiuntur. Et uel iccirco pestilentissima est hæc morbi pars, quod in ea uitare morbum non licet, cum huiusmodi mulierum leuissima nonnunquam & immundissima sint corpora, contrahuntur & nerui ac indurantur. Nonnunquam distenduntur & laxi fiunt ac rigent. Interdum morbus in meram podagram exit, Quibusdam in paralysem soluitur & Apoplexiam quæ dicitur, multis Lepram induxit, creditumq; est finitimos inter se morbos esse, tum quibusdam ex causis, quæ utriq; malo communes sunt, tum uero ex euentu, quod in hanc ille frequenter transmittat ægrum. Sæpe etiam quasi febricitaturi ita inhorrent homines ex doloris acerbitate. Nascuntur & Vomicae quæ in Cancrum aliquando & Fistulam abeunt, aut manantia diu ulcera, quæ in tantum frequenter putrescunt, ut ossa etiam denudent primum, quæ deinde cariem contrahunt, & magno cum periculo uitiantur. Quinetiam lentissima cum sint morbi huius reliquæ, ita emacrescunt assiduitate mali homines, ut intima ossa omni consumpta carne, laxa cutis tegat. Hinc Pthisici fiunt interaneis tabo iam tū defluentibus.

10. HVTTENI DE GVAIACO

Generatur & cacesia plurimis, & aquam inter cutem egri contrahunt, nonnullis exulceratur uesica, & ut plurimum iccur ac stomachum in totū perdit hæc ægritudine. Verum ibi falsum hoc est, quod uidetur quibusdam tubera, collectiones, sinus & nodos non esse huius morbi propria, aut necessario eum consequi, sed prouenire, his qui peruncti sunt, ex argenti uiui malitia. Quanquam in hac opinione magna per Germaniam medicorū pars in hūc usq; diem pertinacissime hæret. Sed hi quotquot sunt, ut in alijs de hoc morbo multis turpiter falluntur, ita hoc temere persuadere conati sunt. Nam contigisse hæc quos nulla unquam tetigerit perunctio, ipse uidi multis & in his Vlricho de Hutten patri meo.

QVA PRIMVM MEDICINA RES
stitum huic morbo sit. Caput IIII.

IN hac medicorum consternatione his erroribus in-
gesserunt se Chirurgici manum admolientes, ac pri-
mum causticis exurere scabiem conati sunt, deinde quia
immensum erat singula contingere, toties admoto me-
dicamine, ulcera, excogitauerunt unguento restingue-
re cum. Hoc aliter faciebant, uerum nullo quisquam esse
ctu, argentum uiuum qui non addidisset. Cedebant in
hunc usum pulueres Myrrhæ, Masticis, Cærussæ, bac-
carum.

earum Lauri, Aluminis, boli Armeniæ, Citabaris, Mij, Corallij, Salis usti, uiridis æris, Scorice plumbi, plübi usti, Rubiginis ferri, Resinæ uulgaris, & Terebinthinæ Oleorum optime omnium Laurinum, deinde simplex Rosaceum, Terebinthinum, & magno effectu Iuniperinū, ac Nardinum. Adipes, Suillus, Anserinus, Vrsinus, Humanus, Melinus. Item pingue ex ungula bouilla, Butyrū præsertim quod mense Maio coactum esset, medulla cerui, sepum hircinum, ceruinumq; , mel Rosaceum, & quod uirgineum uocant. Vermes terreni in puluerem pisti, aut oleo macerati, ac contusi, Camphora, Euphorbium & castoreum. Atq; harum rerum tribus, aut quatuor, aut pluribus nonnunquã mistis ungebant brachiorum & crurum iuncturas, aliqui & spinam ac ceruicē, nonnulli tempora etiam, item & umbilicum atq; iterum alij uniuersum corpus, Quibusdam semel die, quibusdā bis, nonnullis tertio iterum die, aut quarto claudebatur æger in æstuario quod calebat assidue atq; intensissime, alij uiginti, triginta alij totos dies, nonnulli plures perunctum lecto, qui intra æstuarium sternebatur, apponebant, ac multa superiniecta ueste sudare cogebant. Ille uix iterum accepto unguento cœpit languescere, mirū in modum, tanta unguenti uis erat effectus, ut intra stomachum quod in summo corpore morbi fuisset compelleret, inde sursum ad cerebrum, unde per gulam & os

de fluebat morbus, tanta, tam uiolenta iniuria ut dentes deciderent, qui non accurate ori intendissent. Omnibus certe exulcerabantur fauces, lingua & palatum, intumebant gingiuae, dentes uacillabant, sputum per ora sine intermissione profluebat, omni protinus foetore olentius, tanto contagio, ut quicquid alluisset statim inquinaret ac pollueret. Vnde & labia sic contacta ulcus trahebant, & intus buccae uulnerabantur. Foetebat omnis circa habitatio, atq; adeo durum erat hoc curationis genus, ut perire morbo complures, quam sic leuari mallerent. Quanquam uix centesimus quisq; leuabatur recidiuo ut plurimum egro, cum uix paucos ad dies duraret eius iuuamentum. Quo argumento intelligere licet hac in aegritudine, quid ego tulerim undecies curationem eam expertus. Tanto periculo, tam acerbo discrimine, cum hoc malo nonum iam annum luctor, non segnius interrim & alia quibus obsisti morbo putabatur aggressus. Nam & balneis curabamur, & herbarum fotu ac positionibus, & erosione ulcerum. Ad quem usum adsumebatur Arsenicum, Atramentum, calcantum uiride aeris, aut aqua quae fortis uocatur, tanta cum doloris acerbitate, ut credi possint nimis uiuendi cupidi, qui non mori maluerint, quam sic uitam proferre. Sed acerbissima omnium fuit, quae perunctione fiebat curatio, & in ea miserimum hoc, quod qui sic medebantur medicinam ipsi

non callebant. Neq; enim Chirurgici hac tantum utebantur, sed ut audacissimus quisq; aut in alijs uiderat, aut ipse tulcrat, ita circuibat medicum agens. Vno quopiam ad omnes unguento utebantur. Et ut ille ait, Vno calceo omnes calceabant. Vno collyrio omnes sanabant. Si quid accideret interim egro, consilij inopia, quid suaderent non habebant. Ferebanturq; latrones, ut in publico errore, cum obmutescentibus medicis experiri omnibus, quid uellent, liberum esset. Itaq; nullo ordine aut prescripto, nisi quod aestu ac uapore cruciabant, similiter omnes, nullius neq; temporis, neq; corporum qualitatis habitacione curabantur egri. Neq; inscij peruictores, materiam quae morbi caussa esset, ducta alio subtrahabant, aut circa esum ac potum temperantiam, aut ullum uictus discrimen indicebant. Tandem eò incōmodi res ueniebat, ut dentium usus adimeretur, ipsis uacillantibus. Os alioqui totum uno occupante ulcere, cibi appetentiam, frige factō stomacho, & turbante faetore, amitterent egri. Cūq; sitis esset intollerabilis, tamen quod ad stomachum faceret potionis genus nullum inueniebatur. Multis ad uertiginem, quibusdam ad insaniam usq; infestabatur cerebrum. Tremebant inde non manus tantum, sed pedes etiam & uniuersum corpus ac lingua balbuticm trahebat, nonnullis immedicabilem. Multos in media curatione interire uidi, & quendam

noui sic medētem, qui tres una die uiros agricolas, cum intra hypocaustum plus equo aestuans conclusisset, ac illi salutis quam sic adepturos se sperabant, studio, patientius quam par erat consistere, donec defecis per caloris uehementiam cordibus, mori non sentirent, misere iugulauit. Alios uidi intumescere ad fauces gutture, quum exitum non haberet, sanies primum, quam in spūto deijci oportuit, deinde ipse etiam spiritus, suffocari, quosdam cum meire non possent, mori. Omnino pauci conualuerunt, atq; illi hoc periculo, hac amaritudine, his malis.

QVIBVS EGO PRAESIDIIS FRE-
tus hoc in morbo sim. Caput V.

VSus ipse sum, quoties quidem perungerer, propulsandis quæ ori accidere possent, solo Alumine, quod in bucca continebam, hinc inde uolutando dum colliquesceret. Vbi uero obligandis ulceribus, et fouendis artubus, danda opera, fomenta usurpabam herbis, Absinthio, Camomilla, hyssopo, pulegio, Arthemisia, Salvia, et huiusmodi ex uino et aqua decoctis. Ad ulcera uero olim quidem Eyteluolfo suadente unguento, quod alumine, uiridi æris, melle purissimo et aceto partibus per omnia equalibus componebam. Nuper quod à
gregario

gregario in Italia milite didiceram, aqua calcis quam sic parabam. Aquam puteanam aut fluuialem puram in uase nondum alio liquore imbuto coquebam, eam cum feruentissime bulliret calci uiuæ (ea est quam aqua nōdum contigit) superfundebam, in labro aut cupa lignea munda, necdum inquinata. Sic dissoluta primum calce, deinde quiescere permissa, ubi ea in fundo confederat, quæ in summo natabat, spumam exemi, Calcem non moui, in medio relictam aquam lymphatissimam defudi & ad usum reposui. Cum uti uellem sponsia aut linteolo intincto nonnunquam ut potui & plerunq; calida souebam ulcera, eluendo, ac saniem detergendo. Deinde linteoli partem sic commadefactam apposui, ac ulcera colligauit, ui huius aquæ cessabant dolores & tumor residebat. Vulnera emundabantur & calores, ac inflammationes arcebantur, quodam cum miraculo, cum incendat aliqui calor sui uehementia calx uiua. Quod apponi his in casibus posset efficacius inuentū nihil habui. Visumq; est uno hoc præsidio fultum me, seuissime grassante iam tum morbo, imminentem perniciem declinasse. Vtebar & Castia aluum subducere si quando liberet, & sudabā non raro, ac sanguinem mittebam, detracto eo per cucurbitulas sæpe. Monitus etiam in Italia miræ hoc esse efficacis, solitus sum resinam Terebinthinam edere mane nucis iuglandis magnitudine. Hoc emendari san-

guinis uitia clamabant, quod nescio quale sit & uentrē emolliri ac stomachū iuuari, quod utrumq; experiebar. Aiebant & neruis mederi eam non modico effectu, & artus confirmare. Atq; his modis, simul cibi & potus abstinentia, & uitæ parsimonia, multa effugi que me tanto tempore, tam iniquo peregrinantem, ut plurimū, & rerum penuria aduersa multa, adire coactum, nunquam mihi constantem, inquietum semper, ac turbatū, conficere poterant. Idq; effeci, ne quis mihi adhuc neruus, cum tot profundis ac malignis ulceribus adederentur tibiæ, laesus sit, ne quod os uitiatum, nequando faciē corripuerit morbus, in ore & lingua ne quid uitij contigerit, interanea seruata ut sint. Nam & à stomacho in iurias propuli, & iccur aliararissime ope defendi. Sed his auxilijs sustinere morbum potui, extinguere non potui. Et lenire dolores, non caussam doloris excindere hoc erat, differre pernicem, non auferre. Presentius è Guaiaco, cui nunc describendo animam adicci remediū immo ex uno salus.

GVAIACI DESCRIPTIO ET
eius inuentio ac nomen. Caput VI.

Quod si bonorum pariter malorumq; sursum imputanda ratio est, quantum superis de Guaiaci beneficio debemus? Aut quanto hæc benignitas
Letior,

letior, quàm illa tristis pœna? Translatus eius è Spagno
 la insula ad nos usus est. Ea in occidente, iuxta Americã
 atq; adeò ea parte sita est, qua America longitudine in
 Septentrionem desinit, simul cum illa superioribus an-
 nis, inter nouas terras, & antiquis incognitas reperta.
 Ipsius Insulæ omnes morbo Gallico aliquando laborant
 accole, quemadmodum uariolis nos. Neq; alio contra
 remedio utuntur. Nobilis quidam Hispanus cum Que-
 stor in prouincia esset, ac morbo ipso grauiter afflige-
 retur, monstrata ab indigenis medicina, usum eius in
 Hispanias attulit, primum anxius, ne non trans mare,
 qualis in insula, esset eius effectus. Nolebant cõmendare
 ipsum Medici, tantum uidentes questui suo decedere,
 donec se intruserunt ultro & ipsi hanc in curam, tanta
 statim arrogantia, ut negeu restitui, qui transitis eorũ
 prescriptis Guaiacum insumat. Quod miror quomodo
 alicui persuadeant, cum sit cognitum nullos fuisse un-
 quam illa in insula medicos, Guaiaci usum semper fuisse.
 Sed quid negotij medicis hac in curatione esse conueniat
 post paulo dicam. Nunc de re proposita. Nomen ei fece-
 runt Guaiacum. Sic enim literis illud latinis, quod cum
 hiatus HVIA CVM pronunciant Insulares, ab ipsorũ
 ideomate exceperunt Hispani. Nam mihi narrauit Au-
 guste Paulus Ricius auditum sibi ab Hispano, qui in in-
 sula fuisset, primam nominis syllaban non Gua proferrì

à Spagnolensibus, sed exigere hoc gentis linguã, ut que
 Latini sic scribant, ipsi non g litera sed u cum statili pro
 nuncient ut sit Huaiacum, apud eos trissyllaba item di-
 ctio, non Guaiacum. Possumus & magnificam aliquam
 ingere illi appellationem quemadmodum Philon Me-
 dicus, Alexipharmacasua deorum manus appellauit, &
 hodie medici, magna compositiones suas iactatione, uo-
 cant manus Christi, Apostolicon, gratia dei, Antidotũ
 Paulinum, & id genus superstitiose inditis uocabulis.
 Aiunt crescere, qua apud nos Fraxinus, proceritate, ar-
 borem teretem, ac nuces gignere castanearum forma.
 Materia eius unguinosa est. Color qui buxo, sed nigre-
 scens. atq; id optimum putant, in quo quamplurimum
 nigri est. Verum ita quod buxum est, ab eo quod nigrũ
 differt, ut hoc intus, illud extra sit. Aut planius dicendo
 ut medulla nigrum sit. Ponderosissimum est ipsum lignũ
 Itaq; nulla eius quanquam minutissima pars in aqua flui-
 tat, sed continuo mergitur & subsidit. Duritiæ robur
 omne superat. Tum prædurum est, ut quãminime hiet.
 Neq; enim adhuc uidimus, quod rimas traxisset, & qui
 uendunt, satisfacere negant. Vritur ac inflammatur, odo-
 re non insuauis. Ab accenso gummi profuit, quod nondũ
 scimus, quem in usum cedat. Subnigrum est, & statim
 postquam de ciderit perdurum. Cortex haud ita densus,
 sed immodice durus. Quibus indicijs animaduersis, fieri
 posse

posse haud credo, ut qui id adulterent, lateant emptorē.
 Nam ut coloris discerniculo fallatur quis, in quo uno
 omnia haec conuenire possunt? Pinguetudo resinaceum
 quiddam spirans? pondus quale nulli praeter a ligno? de
 inde hoc quod defluit ab inflammato? Et uix secabilis
 eius durities? Et quod in aqua minutissime etiam incisum
 non supernatat? Et sapor qui semel cognitus nunquam
 errare sinet? Ne quam ingratus est ille omnibus mihi etiā
 incundus. Non durare aiunt, & decoctum eius in aestate
 post tertium statim diem mucescit, in hyeme paulo serius
 Itaq; eligendum, quod quāmaxime pinguescit, & pō-
 dere ualet. Eius est enim senecta leuitas & macretudo.
 Efficaciae ab hac descriptione causas, longa disputatio-
 ne, si uideretur, medici trahant. Ego potius quod sic gau-
 deo, quā quale sit inquirō. Quāquam multum fateor
 illos mereri, qui primum cognitam eius per omnia na-
 turam, nobis tradent. Nūc uero sum nonnulli, qui quasi
 omnia rei indagari uestigia, ita ab his notis, urium
 statim eius rationem expendunt. Id quod immature fieri
 ab illis reor, sic existimans, ut in omni uniuersim medi-
 cina, sic in hac etiam post inuentam eam cognitumq;
 eius usum, deinde quærendam rationem. Sed iam de usu,
 & quomodo preparari ad medicinā ipsum conueniat.

DE PRAEPARATIONE GVA-

iaci in Medicina. Caput VII.

PRæparatur hunc in modum. Lignum oportet pri-
 mum in frusta, quantum licet pusilla comminui,
 quidam ad tornum hoc faciunt, deinde ramentum ipsum
 statim commadefaciunt. Alij quod de rasum est prius te-
 runt, aut pistillo tundant ut in scobem planè & pulue-
 rem redigatur, quo penetratu facilius sit, ut eius exco-
 quatur uis. Quod nescio an aliquid referat. Vidi qui ser-
 ra cōscinderent prius, deinde partes disseccatas lima atte-
 rerent, ipsam tandem limaturam aqua miscerent. Verū
 quicquid id est, aut desculpta frusta, aut elimatam sco-
 bem, aut contusum puuluerem, pondere unius libræ, in
 aquæ fontanæ, aut fluuiali, aut ut ego puteanæ, libris
 octo, diem & noctem macerant, deinde percoquunt,
 lento uapore, in olla uitreata noua, & diligenter elota,
 ad prunam horis amplius sex, dum ad dimidiam partem
 se imminuat, magna cura & attenta custodia, ne nimio
 calore ebulliat. Nam quod exundauerit, multum de ui
 perdere aiunt, & minus esse efficax. Ob idq; ad flammā
 coqui non sustinet, & prunam quoq; modicam petit, ac
 ollam quæ non repleatur, sed cuius tertia prope pars ua-
 cet. Spuma quæ inter coquendum innatat detrahatur,
 ulcerum quibus obungitur medicamento. Nam uim ei
 inesse desiccatoriam efficacissimam comperimus. Sic
 decoctum ubi percolauerint, in ampullam uitream de-
 fundunt, deinde ex relicta denuo scobe, cum libris octo.
quandam

quandam quasi loram aut tortiuam percoquunt, Hoc
 tenuē ad cibum potui dant, prius illud medicinae loco
 sorbetur. Atq; adeo totū hoc, quod nos tāto tamq; gra-
 ui morbo liberat, decoctum illud est. Hoc rei caput, hic
 cardo in quo salus nostra uertitur. Neq; tantum non in-
 diget alterius permixtione ullius, sed misceri etiam uult
 ut paulo post ostendam, non sustinet. Ceterum aquam
 ad hoc quæri, leuem & lymphidam uolunt quidam. Alij
 dulcem omnem admittunt indifferenter, quod in coquē-
 do qualis qualis sit depuretur. Custodiam eam circa co-
 cturam, ne exstuet, aut efferueat, adhuc necessariam
 omnes putant, iubentq; bene obturandā esse ollam, ne
 quid etiam despiret. Ea, ubi sentitur prouenire spumam
 leniter aperitur, illa exempta recluditur. Quod in uitro
 reponendum curant, tantum est, in perspicuo ut sit, &
 melius, quia emundantur uitrea. color decocto est, qui
 aque ex limo modicum turbat. Intinctum linum uiri-
 descit, mira specie. Sapor primum gustantibus subaci-
 dus, paulatim assuescenti iucundus. Ausi sunt mellis in-
 dere in libram uncias IIII. medici. Quod ut non impro-
 bo, ita necessarium esse nego. Velimq; ubi non oporteat
 nihil addi rei per se tantæ. Quid enim nauare operam
 ubi non opus est, iuuat? Neq; ita grauis Guaiaci sapor
 est, ut melle temperari postulet. Immo si per medicos li-
 ceat, nulli non gratus. Quāquam quid oportet medicos

dicere, ubi de nugatoribus sermo est. Nam qui docti sum
 quiq; periti, qualis o Princeps tuus ille & amicitiae cau-
 sa meus etiam Stromer, atq; item Coppus, & ipse à me-
 dicinis tibi qualis, hi intelligunt, quàm non conueniat,
 aut incognita tractare mutando, aut his addere quibus
 nondum deesse aliquid compertum est. Id quod Stromer
 sermonem habentibus nobis de Guaiaco Augustæ, cum
 multi ante suasissent, ut me curationi huic committere,
 neq; ulli ego cederem propter rei nouitatem, multis gra-
 uiter, ut solet uerbis desuper habitis, uereri se dixit salu-
 tarem Guaiaci uirtutem, ne qua superuacua indoctorum
 Medicorum additio infamaret, quod si non fuerit, tamẽ
 exploratum habere se, nihil posse aduersus hunc mor-
 bum salutaris inueniri, efficitq; ut me incunctanter &
 nulla interposita mora in Guaiaci experimentum præ-
 cipitem statim abijcerem. Quare hoc semel iam prædi-
 ctum in uniuersum satis esse uolo, de Medicis hoc in
 opusculo, quoties conquerar, hos me putare qui nulla
 eruditione, nulla peritia solo se titulo, et empto doctoris
 nomine uulgo uenditant. Qui græcas pariter ac latinas
 ignorant literas, cum in nulla magis professione, opus sit
 literis ac eruditione, qui cum indoctissimi sint, facile
 Germanorum simplicitate abutuntur, quando de nullius
 passim doctrina in dubium uenit, qui quidem Doctoris
 sit nomine insignitus. Quorsum hæc tam multis? Ut me
 tuerer

tuerer apud te Princeps optime, contra eos, qui hac animaduersa occasione possent, ut aequo plus mordacem apud te deferre. Quod cum nuper facerent, de iureconsultis & Theologis, quorum in studia aiebant immodestius inuectum me, cum ego indoctos ibi tantum, & eos adhuc malos etiam ac literarum studiis insensos & acerbissime inimicos, memordissem, id effecerant ut me boni multi, iniquum sibi putarent, cum id a moribus primum meis, deinde ab instituto etiam eo in quo uersabar, longissime abesset. Quod cum te non ignorare sciam, missos facio circumforaneos perunctores, latrones Medicos atq; illos etiam indoctos doctores, ad Guaiacum redeo, cuius in medicina usus sic habet.

QVIS SIT CVRATIONIS

huius modus. Caput VIII.

IN conclaui resideat aeger aëri minime, nedum uentis obnoxio, ubi ignis continuo sit, aut ut in Germania, intra aestuarium, non quod semper quidem caleat, sed ab aëre tantum quod munitum & oclusum sit, ne quis eum omnino adspiret aër, toto curationis huius tempore, cauendumq; etiam frigus. Itaq; in hycme si experiatur quis, uel autumno, curare eum oportet, ante Lunae praesertim tempore ignis ut sit, quod tunc inten-

sius est frigus, fenestrarum si quæ sunt rimæ, gypso aut
 calce explendæ, ostio cœnaculi, uelum aut tapetes ob-
 tenduntur, intus & foris, ne ingrediatur aut exeat, aë-
 rem intromittat. Sic instructo, paulatim cibus subtrahi-
 tur, primo quarta pars eius, quem sumere consueuerat,
 deinde tertia, post paulo dimidium, ut esurire discat, &
 uinum detur aqua ualde dilutum, ibi tunc aliud ducitur,
 medicina indita purgatoria, siue cum delectu ea sumat-
 tur, quæ satis putetur ad præscindendam causam, aut
 eximendam materiam, quæ morbum fouet, siue simpli-
 citer talis, ut inanem reddat uentrem. Nam hoc tantum
 queri uideo, quo curato statim opus hoc auspiciari licet
 hunc in modum. Prius illud & ualentius decoctum, bis
 die propinatur, tepidum, cyatho uno, mane quidem ad
 quintam uel iuxta horam, noctu octaua. Porro cyathum
 uocamus, dimidij libræ unius capax poculum. Quæ ra-
 tione colligere datur, ut cum ad decoctionem unius ligni
 libræ, infundantur aquæ octo, & inter coquendum eius
 dimidium consumptum oporteat, ac libræ quattuor su-
 persint, bis quæ de una potetur, ut unius libræ Guaiaci de-
 coctio in quattuor dies sufficiat. Inoleuit hoc enim apud
 Medicos, liquores etiam ad pondus ut metiantur, obli-
 teratis in totum mensurarum nominibus. Bibitur raptim
 sine interspiratione, post bibitum interquiescendum ho-
 ris amplius quattuor, & duabus quidē primis contestū
 esse

esse oportet, ut caloris ope digesto, in artus medicamen-
 to, noxium quid exudet æger, quod quanti momenti sit
 dicam suo loco. Quinetiam hora antequam bibat tota
 iubetur contegi ut caleseat. Sunt qui negent ante quin-
 tam post acceptum poculum horam, e lecto surgendum,
 cibus sumitur medio non prius die quantum fieri potest
 exiguus. Nam inanem cum primis uentrem querit hoc
 medicamentum. Itaq; sumendus cibus, non qui uacuum
 hoc uel ex parte impleat, sed deficere qui non sinat, ac
 utinam sustentet, non uires qui augeat, neq; ibi pericu-
 lum metui debet, quandoquidem uis inest Guaiaco refi-
 cere & confirmare, sed non nisi inanes. & omnino auit
 neminem deficere, quantumcunq; parum edat, modo de
 coctum id fideliter bibat. Interim nisi ulcera sint aut uul-
 nera, nihil foris illinitur, his uero unguentum album,
 quod crudum uocant ex Cerussa & oleo rosaceo cum
 camphora, imponitur linteolo adlitum. Quidã sola spu-
 ma obungunt, aut deficcata eam in puluisculũ adspers-
 gunt. Sane præter spumam nihil decocti huius forinse-
 cus adponitur. Atq; aliqui breuiore tempore sanescunt,
 quidam serius. Tricenis magna pars diebus. Quindeci-
 mo die aluum duci iterum iubent. Idcirco arbitror quod
 ut Alexander Aphrodisæus putat, famescentes solito ci-
 bi usu prætermissa, uilescunt, & materiam aggregant
 acriorem. Itaq; de purgatione, quod sic collectũ est ex-

trahitur, ut uacuum maneat ægri corpus. Et tunc quidē
 mane non bibitur, ad noctem statim reditur ad potionē,
 nec post eum diem largius adsumitur cibus. Iterumq; uig-
 gesimo liberalius. Quanquam debet & hoc liberalius,
 & illud largius, pariam quiddam esse, ut sequenti capite
 ostendam. Quod cauentes quidam, ne quod medicinæ
 operationi impedimentum inde accederet, totos æqua-
 liter triginta dies unam edendi legem tenuerunt, omni-
 no tanto melius celeriusq; prouenit iuuamentum hoc,
 quanto quis fortius esuritionem ferre potuit. Urget au-
 tem magis ac magis indies edendi auiditas, sed contine-
 re se quisq;, certus salutis, si id faciat, meminerit. Sic de-
 coctum enim & exinanitum corpus, non fame tantum,
 sed sudoribus etiam ad intermortuum diu, morbi infesta-
 tione cibi ac potus appetentiam redit. Vbi iam ad finem
 curationis peruentum est, ut prope egredi uelit æger,
 sumendum iterum quod purget medicamentum, sed ita
 ut post purgationem quatuor aut sex rursus diebus ut
 prius bibatur. Quem curationi huic Colophonem quasi
 imponere iubent. Sunt qui præcipiant cōclauē ubi æger
 cubat, non excedendum, prius quàm omnis in totum
 morbus sit abactus, & restituta ualetudo. Alij triginta
 dies satis esse putant, quibus concludatur quis, post exi-
 re posse, sed caute, & longius ac longius, nec in apertū
 statim, sed primum intra parietes, & de uno coenaculo
 in aliud

in aliud inambulandum, deinde ad uicinam aliquam non
 longius domum, donec ferre aërem adsuescat. Nihil enim
 repente mutari debet ibi, omnibus paulatim adsuescen-
 dum. Quod superest morbi post egressum celerrime sa-
 nescere aiunt, idq; ita esse, in me ipse comperi. Nam tri-
 ginta dies cum abiissent, necdum ulcera, quæ in tibia
 erant, cicatricem obduxissent omnia, continui me alios
 adhuc decem dies, quibus & ipsis peractis, nondum ta-
 men conualueram. Quamobrem metu frigoris, quod in-
 cipiebat hyems, adijcere alios rursus dies decreui, uerū
 medici adactus persuasione, ut egrederer, periculum feci
 nec male incesit, quanquam essent tunc ulcera non alta
 quidem, aut quæ tumerent, sed in summa cute & quibus
 illud tantum deesset quod non contegeretur caro, quod
 in tantum ægre affectus sum ut uix quadragesimo post
 egressum die, ex toto, obducta sit, cum ego interim a cri-
 iam tunc hyeme, è Vindeliciis in Francos iter facerem.
 Moræ eius causas ipse coniciebam, quod medici per-
 missu, plenius quàm oportuisse post cognoui, cibum as-
 sumpsissem, & quod is mihi tenuius quàm debuit, deco-
 xisset potionem. Vsus sum enim ligni pondere quinq;
 non plene librarum, cum alij octo, nonnulli decem insu-
 merent decepto in hoc medico, quod cum gracile mihi
 natura corpus esse, deinde morbi diuturnitate etiam ex-
 tenuatum uideret, parum quid satis esse, cui uis morbi

cederet putauit, ob idq; etiam largius pauerat, cum ue-
 reretur nimium uiribus ne destitueret, duplici errore.
 Quod & non quale iam tum corpus esset, uerum quale
 esse soleret, uidendum erat, & ea medicinæ huius natu-
 ra est, neminem destitui ut sinat. Quare etiam infirmis-
 simis non minus, sed aliquanto plus etiam dandum est,
 quia nihil cum impetu facit, cum eius iuuamentum sit
 paulatim sanare. Atq; igitur illud decoctum magis pro-
 bo, quod ad ignem diutius fuit, & quod à multo ligno
 paucum prouenit, ita ut suadeam, quo efficacius fiat, ad
 tertiam sæpe partem decoquere. Porro aliū quæ astrin-
 gi solet, ubi soluere si uolet quis, puluisculum è scobè
 Guaiaci decoctum ex aqua, bibere semuncia suadent in
 aurora. Idq; si semel non moueat, repetendum esse uo-
 lunt. Mihi ne repetitum quidem cessit hoc.

DE RATIONE VICTVS IN

curatione hac. Caput IX.

Circa uictus rationem adhuc pugna est. Quidam
 solo pane quod simplicissimum nutrimentum uo-
 cat Galenus, cum passularum modico, uiuē dum censeat,
 cumq; dant quattuor unciarum sine sale aut condimēto
 omniq; in uniuersum obsonio arbitrantur abstinē dum,
 nisi quod à pullo gallinaceo ius aliquod sorberi patiūtur
 aut cum

aut cum pane inibi madefacto edi semel die. Nam uespere
 ri præter passulas & panis unciam, nihil dant. Alij di-
 midium pulli gallinacci, adhuc molliusculi, aut si is ado-
 luerit, quartam partem, in aqua pura elixi, eiq; non sa-
 lem, non condimentum aliquod apponunt, nisi quod sac-
 carum induunt aliqui. Panis uero teruntium dant. Vespere
 ri ut prius passulas, cum panis uncia. Obseruandum au-
 tem toto curationis huius tempore, ne quis salem om-
 nino degustet, panem probant triticeum, album, è bene
 cribrata farina, quem ad hoc parâtes saccharo condiunt
 quod non abhorret. Sunt qui huic mensæ adijciant, non
 tam cibi uice, quàm medicinæ loco, parū Boraginis aut
 foliorum tantum, aut si sint, florum etiam, quod in aqua
 decoctum, aut cum pullo, estur ut olius, atq; hanc circa
 uictum obseruationem perpetuo tenent aliqui. Nonnul-
 lis uidentur quindecim dies satis esse, deinde leuius fa-
 mem sustineri uolunt, & uigesimo quidem die bis cibū
 dant, quod uiderint qui sequetur. Certe enim hoc fert me-
 dicina hæc, ut inedia, quanta possit maxima, extenuetur
 æger. Quanquam nonnullis contigit, intra quindecim
 dies in totum restitui, qui tamen postea adiecerunt
 aliquos ultro dies. Bibitur ad cibum de secundo de-
 cocto, non tepidum sed frigesactū, atq; hæc mensæ sum-
 ma est. Nam supra hanc mensuram progredi adhuc ne-
 mo ausus est. Quanquam non contemnâ disputantes

ibi medicos, in corporibus sicca & calida temperaturæ
 periculum fore, si ad hoc uictus adigantur genus, & Ga-
 lenum cum Hippocrate adducentes, qui locis multis cō-
 tra exquisitum hunc uictum sentire uidetur. Sed ego ex
 his, qui adhuc usi Guaiaco sunt, periclitari neminem ui-
 di, & ab experientia monitionem colligo, non ex libris
 doctrinam, Quinetiam calida & sicca temperaturæ
 ipse sum, nec in phthisin, aut becticam adegit hæc fames
 quod metueri illi uidentur. Quia autem non impruden-
 ter omnia provideri putantur, inbeo, si quis ibi sollicitus
 sit, custodes medicos adhibere sibi, quod dictum satis sit,
 ut reliqua prosequar. Omnia interim negotia ablegare
 oportet ægrum, omnes circuncidere grauiores cogita-
 tiones, ab omni cura conquiescere. Quare & à consul-
 tationibus, & à studijs etiam uacationem indicunt, in-
 beturq; animus ab omni penitus operatione securus es-
 se, & in profundum otium uindicari, ac à turbis & sol-
 licitudinibus laxari, cum omnium, tum uel maxime eor-
 um melancholico habitu qui sunt. Cauendum & ab ira
 cūdia, quod ea, ut Galenus inquit, biliosas inprimis ma-
 terias accendit, Quinetiam curandum, ne quid hoc tem-
 pore, quod ad mæstitudinem mouere possit accidat. Au-
 diat æger cantores & citharædos, ac musicis operam
 det, aut iucundis se interdum confabulationibus oble-
 tet, porro uenerea quantum uitanda, post ostendam, ipse
 legendis

legendis iucundis rebus, & elucubrandis etiam oblecta-
 menta quaesui, cum reclamarent medici, nec temere mo-
 nebant, nisi haud credidissent me, dum hæc agerem, cit-
 tra negotium agere. et oblectationis causa, non studij
 in literis uersari, quanquam in exemplum uenire hoc
 nolim. Interea fames ingruit, alijs post sextum statim
 diem, ego ad decimum usq; nihil graue tuli. Vnicum ibi
 solatium est, non uidere edentes, non uidere cibos, & ni-
 dorem non sentire. Tamen ubi deficere sibi quispiam ui-
 debitur per inediam, subtractis corpori alimentis, qui
 corroboret, aut uires reducat, cibo quidē usurum haud
 statim uelim, nec condimento exotico, sed forinsecus ad-
 motis iucundum, spirantibus odoramentis, languentem
 excitare spiritum, Nimirum odore putat Galenus, spi-
 ritum uitalem & animale m nutriri, atq; foueri. Vbi tã-
 men ut cuiusq; fert habitudo, ineunda ratio est, ne siccis
 & calidis similia, & humidis ac frigidis, aut utrunq;
 constitutis, consonæ qualitatis res adhibeantur. Ipse ut
 in omnibus uernacula magis, ut nobis cognata probor,
 ita Democriti exemplo, qui uapore calidi panis fugien-
 tem iam totos tres dies moratus est spiritum, aut illo, aut
 cepe asso (nam & illi quandam inesse istiusmodi uim
 comperi) admoto ori, languentibus admimiculum uiri-
 bus querendum putem. Quod idem uini quoq; odore
 effici in comperto est. Nam hoc, ut apud Q. Curtium

uidere est, torpentem Alexandrum excitauit Philippus
 medicus, cuiusq; in hoc genere uim ex ueterum medico-
 rum traditionibus nulli non uidemus præferri. Porro
 modis omnibus, odoris suauitate alendus est spiritus,
 quod ex hoc uita est, probatur in ea re, ante omnia uini
 suauis, antiqui odor. Deinde mellis etiam, rosacei maxi-
 me. Item malorum, de quibus nunquam monere me Stro-
 mer desinit, compertū sibi dicens, quanta uim, quam præ-
 sentaneo ibi iuuamento sint. Quidā ex his persica præ-
 ferunt. Alij cotonea. commendatur & acetum, rosis
 conditum magis, & sinapi. Nam & hæc sensus afficere,
 ac uires sustentare aiunt. At uero cinnamomum, nucem
 odoratam quæ Muscata uulgo, styracem, citri fructum,
 crocum, gariophyllon, muscum, camphoram, & id ge-
 nus impendij maioris res, delicatioribus relinquo. Cy-
 minum, anisum, coriandrum, nardos, amaracum, rosas,
 mentam, rutam, rorem marinum, uiolas, saluiam, casto-
 reum, nostra omnia, uim habere maximam, ex medicis
 qui iudicium habent, nemo improbat. Vtorq; præsidij
 ego huiusmodi magna salubritatis opinione frequenter.
 Potest & frictionibus toto incubatus huius tempore
 uti eger, sed lenibus, quas ut ubiq; ita ibi quoq; conser-
 re plurimum credo, & calidis pannis exercendum ca-
 put præbeat, ac eburneo pectine peruerrendum.

Quod

AD ALBER. PRINCI. LIB. 42
QVOD ADMIXTIONEM NON
ferat Medicina hæc Caput X.

PRæterea nullam fert admixtionem medicina hæc
attonitis ob id istis uulgo Medicis, qui nihil admi-
rari nos uolunt, nisi quod à tribus orbis partibus, con-
quisita in se uenena recipiat, & qui auctoritatem sibi
omnem desperant, nisi in pharmacorum synthetis In-
diam nobis, Aethiopiam, Arabiam & illos extreme Ga-
ramantas coniungant. Quod probant enim, ubi sumptu
non est: Et facit Deus Opt. Max. ne unquam audiatur
eorum circa Guaiaci usum consilium, utq; accipiatur
uates in hoc negotio Stromer, iudicio meo uerus, pru-
dentissime, ne aliquando manus apponant illi, metuens.
Proinde experto mihi credant homines, satis esse hoc re-
medium, quod istum tollat morbum, & solum satis esse,
neq; præterea querendum aliquid, nisi quod dixi, & à
principio expurgandam aluum, & quintodecimo iterũ
die leuiter, rursusq; in fine curationis. Idq; simplici ali-
quo, aut non è multis admodum composito medicamẽ-
to. Valde existimo enim, lucro ibi consulere suo medi-
cos, non hominum saluti, quando dicunt, querendum,
quod causam morbi auferat, quasi hoc non faciat Gua-
iacum. Atq; euidenti rursus argumento est, ob aliud ni-
hil utendum purgatione, quàm ut inanis sit ueter, quod

corpus præterea omne, inedia & fame exhauriendum
 curatur. Quid? quod in illa barbarie, ubi Guaiacum na-
 scitur, nulli sunt Medici, nulla exotica, nulli canones,
 nulli aphorismi. At forte aliqua ibi herba, aut radice al-
 ium purgante utuntur homines, atq; una re similiter
 omnes utuntur. Non ut morbum tollant, sed ut inani uē-
 tre locus sit faciliori Guaiaci iuuamento. Quare consi-
 lium ibi meum est, nullis magnopere apparatus uentrem
 diuexari medicinis. Illasq; imprimis fugere, ex complu-
 ribus concinnatas compositiones. Qua obstinatio, præ-
 ter unam simpliciter Castam, nihil inculcari mihi pas-
 sus sum, cum illi multa cupide offerrent, & ego solutus
 essem, non illud tantū Reubarbarum, sed et si quid Reu-
 barbaro adhuc barbarius est, ingurgitare. Sed euentus
 consilium meum sequutus est optinus. Quod qui imita-
 ri uolet, exemplum habet, præceptum non habet. Neq;
 enim edocti docemus hæc, sed experti monemus. Id
 quod meminisse omnes ueliunt, nihil me hic temere, sed
 quod proprio periculo didicerim, alijs per manus quasi
 tradere. Quod si aliud didicissem etiā latere nō paterer.
 Nunc igitur cum diligenti inuestigatione, studiosa inda-
 gine compererim Guaiaci uim (quam siquidem non be-
 ne intellexi, error est, si ut oportuit rem accepi, neq;
 præmium, neq; laudē magnopere affecto) fideliter om-
 nia tradam. Idq; medicamenti huius merito, ne tantis be-
 neficijs

neficijs ingratus uidear. Itaq; sic sentio, cum alioquin
 uarietate medicamentorum corrumpantur, optime ha-
 biti homines multi, nonnulli intereant etiam, nullam ad
 hoc remedium aliunde accersendam opem, ipsum extir-
 pando huic morbo unum satis esse, si quid addatur, ma-
 xime eorum, quæ intra accipiuntur, ab hoc iuuari nihil
 ipsum, posse autem fieri, ut impediatur ac uitictur. Huc
 illud addendum, quod à Guaiaco qui bibunt, utcunq;e
 affecti sint, hoc in morbo, his in tantum balneis opus nõ
 esse interim, ut etiam uetem naturæ eius periti, curatio-
 nis huius tempore caput abluui, raro etiã, neq; unquam
 frigida manus permittant.

QUOMODO ADHIBENDI SINT
 in curatione hac Medici. Caput XI.

Sed iam suspicari aliquos scio, id me sentire, ne quis
 Somnino medicus adhibeatur hac in curatione, quod
 multum abest. Existimo enim, querendum doctum ali-
 quem et prudẽtem, quiq; infertiendis medicinis audax
 non sit, ne liberalis quidem, eius utẽdum custodia, etiam
 si administrandi Guaiaci usum didicerit prescripto. Il-
 los uero perditẽ moratos, qui cupidissime illa nobis pro-
 pinant exotica, aut si quod à Nili fontibus aduectum me-
 dicamentum est, quod tanto maioris ab his fieri solet,

quanto in ipsum impendij plus erogatur, procul arcen-
dos moneo, & ne per cancellos quidem conspici ab his
ægrum patiar. Iam hoc ipsum comperi enim ita esse ut
Asclepiades sensit, qui medicamentorum potus stomacho
inimicos censuit, & Celsus ait medicamenta stomachum
fere ledere, Quæmetiam cõtigit mihi, quod idem author
fore prædixerat, ut infusæ medicinæ, cum alio contine-
rentur, in caput regestæ, immensos dolores facerent.
Quod memnerint omnes curationem hanc auspiciari,
ne se istius generis carnificibus temere committant, non
tantum ob id, quod rei natura haud dum innotuit, uerũ
etiam quia mos est illis, nunquam fateri ignorantiam,
semper aliquid iubere, aliquid propinare, quibus nemo
quocunq; tempore lotium ostendit, quantumcunq; etiã
sua spontis, & sanus, quin pharmacopolis scribant Re-
cipe, aut aliquid contractum iam morbi suspicari se, aut
præueniendum imminentem, declitantes, Nisi hoc deglu-
tias inquit, aut illud bibas, febrem habes. Perditi homi-
nes, & imprimis odio digni. At quales quales sunt, mul-
ta sibi, nuper circa Guaiaci administrationem tribuere
ausi sunt, in opus illud ultro intrudentes sese, etiam qui
uendunt ipsum suffragantibus, quodam credo inter se
pacto, & mutua conuentione. Nam illi cum uiderent ru-
dem hæc & contemptibilem medicinam efficere, ne post
hac tot suis disceptationibus opus sit, nec auderent ta-
men

men (uoluisse autem aliquos scio) tam sauari se fecerit
 opponere, uicissimq; metuerent mercatores, ne si non
 probarent medici, quia nemo facile aditurus tam aliunde
 de pctitam medicinam esset, & cuius tam præter uulga-
 rem medendi usum esset administratio, parum ipsi uen-
 derent, conuenisse inter utrosq; credo, ut in uulgus eade-
 retur, necessariam ibi esse medicorum operam, quo &
 illi quæstum ut prius facerent, probatum à medicis reme-
 dium diuidentes, & de suis interim stipendijs nihil de-
 cederet medicis, ascitis in curationem hanc & ipsis. At
 quosdam noui probiores medicos, qui nomine Cæsaris,
 & cuiusdam hic Episcopi percontandi causa Hispanias
 adierunt, hiq; cum ab ipsis, qui in Spagnolarem cogno-
 uissent, edocti essent, nihil ferè secus, quàm nostra tenet
 experientia, retulerunt, nisi quod addiderunt de suo,
 quæ medicamenta, quibus diebus, qua cum obseruatione
 accipienda sint, & ex Ephemeride mathematica quo-
 modo uiuendum, non mala credo uoluntate, sed suo quo-
 dam more, & consuetabonis etiam quibusdam medicis
 superstitione, qui tanta uiuandi cupiditate feruntur, ut
 plus etiam quàm oporteat nonnunquam ingerant. Quo-
 rum uoluntatem probo, periculosum tamen puto, in om-
 nia omnibus consentire. Sed ad illos iterum maleuolos.
 Conuenisse ipsis puto, cum mercatoribus, in lucrì par-
 tem ut admittantur. Itaq; uidi ipse Medicum quendam,

si indoctum & imperitum a sinu hoc nomine dignamur,
 qui reclamauit Guaiaco, magna contentione, ut rei u-
 nae, & nullius momenti, & quam eumententur negotia-
 tores, hæc posse. At paulo post idem ille uociferator ascē-
 tus in curationem diuitis cuiusdam, atq; iterum alterius
 cum suboluisset homini aurum, remq; uideret ingentis
 lucri, propter multitudinem ægotantium, cœpi' primo
 mitior esse, & minus minusq; seuire, deinde etiam lau-
 dare, ac magnis præconijs extollere rem, quia in quibus
 nunc tandem expertus eius uirtutē ipse sum. Immo quia
 & tuum ibi lucrum inuenisti a sine. Atq; ijs fere moribus
 quemadmodum aliæ omnes medicinae, sic ista quoq; cō-
 cedere in canones uidetur. Quod si sanis illis & doctis
 medicis authoribus, fiat, non improbo, quanquam ut
 meum fert iudicium, & nondum ab illis fieri posse credo
 & ualde necessarium esse non arbitror. Aut enim in
 Spagnola ubi medici non sunt, deest aliquid medicamen-
 to isti, aut hic quoq; citra superstitionem administrari
 ipsum oportuit. Potest autem esse ita credulus quispiam
 ut concedat medicis, peritiuse eos, quam qui experti in se
 callent, negotium hoc tractare, cum uideamus, breuius
 durasse apud nos Guaiacum, quam ut tempus esset illis
 perscrutandi ac discendi naturam eius. Nam ut paucis
 dicam, intra admirationem res uersatur adhuc, ad scien-
 tiam nondum peruenit. Tantum abest, istorum canoni-
 bus ut

bus ut subijci possit hoc statim tempore, aut aliqua eius
 cause prodi. Infideat hoc igitur omnibus, ut simplici
 hac, quam experti nos tradimus, dieta curari satis du-
 cant. Sanis interim medicis aspiciendos se præbeant se-
 pe, species istorum & aromata mittant, immo longum
 ualere dicant his, qui nos disputationibus restituere à
 morbis gestiunt. Hi sunt, qui ut dixi uile nihil probant,
 quicquid fabulam me narrare putant, cum dico oesties ama-
 plius repulisse febres, statim ab initio, proprio ebibito
 lotio, haud alio medicamento. Et in Saxonia uidisse ho-
 mines, qui omnis generis interaneorum morbos, cercui-
 fia cum butyro suffruesfacta & ebibita, restinguerent.
 Rursumque fidem non habent referenti, quendam nobis
 esse paternum uillicum, qui tribus quibusdam herbis e
 uino decoctis, contusum hominis craneum consanaue-
 rit. Et contemptibile medicamentum existimant, pesti-
 ma ut plurimum uulnera, percoctis in uino aut aqua,
 paucis iterum nostris herbis, intra decimum aut duode-
 cimum diem, citra febris metum coaluisse. Non fieri se-
 cundum canones ista dictitates. Et de Guaiaco nunc idē
 sentiunt, cuius uim quam acutē intelligant, & quos de
 eo sermones habere soleant, ex nobili cuiusdam, non iu-
 uenis iam dum, ut experiri incipiat, sed pene decrepiti,
 ut Auicennam, Mesuen & reliquos medicine authores
 ut unguis suos callere ipsum probabile fuerit, responsa.

cognoscere datur, Is enim cum maxime hæc annotarem,
 & Francofurdio ubi Recipe, scribit ille, iter facerem, In-
 terrogatus ab amico quodam meo de Guaiaco quid sen-
 tiat, non uidi inquit, sed qualecunq; est, oportet eius cõ-
 siderare pondus, colorem, odorem in qualitate & quã-
 titate. Ibi tamen ego, At pondus ei est pergrauè, & in
 aquã mergitur quantumcunq; minutim incisum, color
 qui buxo ferè, oletq; obscure resinaceum quiddam. Iam
 tu scis igitur Guaiaci natura quæ, & quæ uis? Ille uerbis
 me obtundere adortus, nescio quid ex prædicamentis
 Aristotelis garriebat. Tum ego, fieri potest senex, ut
 cum nouus sit morbus, nouaq; hæc medicina, incognitum
 totum adhuc nobis negotium sit? Erras inquit, non no-
 uius est morbus, cum de illo scribat Plinius. Cupide id mi-
 hi accidebat, audire uolenti apud Plinium quid intelli-
 geret ipse, quod me lateret. Quæsitoq; Plinius quo no-
 mine morbum hunc appellet, Mentagram inquit, quia
 uexat mentem. Tum alij morbi dicebam, non uexant aut
 perturbant mentem igitur? Aut non magis faciunt hoc,
 phrenesis, mania, comitalis, & reliquæ mentis capti-
 uæ, quàm morbus Gallicus? Illo nescio quid interpretan-
 te, subdidi. Disce ó senex cautius respõdere, in his præ-
 sertim in quibus humanæ incolumitatis periculum uer-
 titur. Quod si Plinium legisses, non à mente sed à mento
 unde incipiebat morbus ille, Mentagram fuisse dictum,
 uel hoc

uel hoc argumento alium, à Gallico, Atq; huic tam perniciose insanienti beluæ, tam patiens esse quis cõnucium qui non faciat, posset? Sed mittamus istiusmodi medicorum uulgus, è quibus magnam partem uidemus abundante quidem uerbis, rerum autẽ scientia misere interdum egere, ac ad institutum redeamus, cuius summa est, hac in curatione, ut custodes adsumendos medicos, non ut curatores. Eosq; ut sæpe iam dixi delegendos sanos & perdoctos, quiq; experti plurima sint, & sic animati ut soli sapere malint quàm communiter errare. Et qui fabarum esu curare ægrum si possint, non querant sumptuosissimum aliquid & in primis exoticum.

AN VLLA CIRCA MEDICINAM

hanc habenda sit ætatis, uel sexus, aut corporum qualitatis ratio. Caput XII.

QUOS aiebam percontandi caussa Hispanias adijisse, cum quærerent, pueris etiãne posset & cõfecta iam ætate hominibus hoc subueniri remedio, quod dubitabatur, utriusq; sexus imbecillitas, an ferret dictam hanc, responsum acceperunt, ab ijs qui in Insula fuerant, pueros quidem hac medicina liberari à morbo non uidisse se ut reliquos, sed retulisse insulares, solere & ipsos sic curari, ac citra discretionẽ mulieres etiã

HVTTENI DE GVAIACO

senes autem ut plurimum, quod reputanti mihi uenit in-
mentem, notæ Hippocratis sententiæ, Senes facillime ie-
iunium sustinere, mox in robusta & firma constitutos
etate, minus adolentes, qui sunt, pueros minime, ani-
mo præsertim qui sunt propensiores, magisq; uegeti.
Quanquam ibi non ultime senes intelligi uelit Galenus.
Iam & sanguinea corporis qualitate qui censentur, ma-
gis ac diutius in ediam ferre constat quàm cholericos.
Quoniam in illis corpus qui alunt, humores uberius ad-
sunt, calor temperatur, minusq; adurens, quippe humi-
do commixtus ut sit remissior. In his uero tenuia & sic-
ca omnia, ac humoris indiga. Deinde pituitosas, quãdo
hi plusquam oportet humecto abundant, tollerare opti-
me famem quis dubitet? Quibus animaduersis consilium
non deerit, quacumq; in etate utcumq; constituto cuili-
bet negotium hoc qui uolet experiri, scietq; unusquisq;
ut attenuanda uictus ratio, utq; sit dilatanda, & ut ar-
ctius inducendum ieiunium, utq; laxius indulgendus
agro cibus. Neq; id tantum, sed & Guaiacum ut plus mi-
nusue insumi oporteat, Quanquam ibi parum habendũ
differentiæ censeo, quod non est huiusmodi decoctum il-
lud, ut in præcedentibus dixi. Item, quod impetu curet,
aut perrumpendo salutem acceleret, sed quod lentè ac
paulatim pœnè sine sensu det effectum, ita ut metuedum
non putè, siue seni administratur, siue puero, aut puellæ
ne plus

ne plus ingeratur, dum ne quis nimio quem præscripsimus modum excedat. Tantum abest ut pinguibus quam macilentis plus dandum moneam. Quinetiam ait Celsus inter ualens corpus & obesum interesse, rursumq; inter tenue & infirmum. Tenuiores enim magis sanguinem, pleniore carne abundare. Id quod sæpe ut in me dixi euenisse, fallit medicos, dum gracile corpus, infirmum continuo existimant, ac obesum ac procerum, robustum. Iam illud obiter ammonendum iudico, meum patrem sexagenarium prope conualuisse Guaiaci remedio nihil grauter ferentem, & dietam hanc rigide obseruantem, cum nullo interim consulto medico, ne uiso quidem, meis tantum uteretur præscriptis.

AN VBILIBET IDEM SIT
eius usus. Caput XIII.

AD hoc quæri iam scio, credendum ne sit, ubiq; eundem esse Guaiaci usum, atq; idem iuuamentum. Et cum maxime externa res sit, an putetur sic Germanis conuenire ut Hispanis, & illis sobrie uiuentibus populis, deinde quomodo cæteris? Neq; enim dubitabile uideri debet, sicut in alijs, ita circa huius quoq; medicinæ administrationem, aliquam haberi naturæ locorum rationem oportere. Nam ut anni tēpus, quod sit, animæ

aduertendum ibi est, ita coeli considerandum esse tractum uidetur, cum ob alias rationes complures, tum uero aliter quia famem in denso, aliter in tenui coelo ferimus. Quo loco reliqua quidem huc quæ pertinent phisicis æstimanda diligentius relinquo, ipse quæ didici & quantum ad Germanos uidetur attinere, non sinam ignorare quempiam. Primum igitur putant exploratores Hispanienses unam esse hanc in his morbis ubiq; medicinam, tam quia nihil habeat, quo non indifferenter uti ubiq; omnes possint, quàm in quinq; diuersissimarum nationum hominibus. factò periculo, quia cognitum hoc sit. Quarum in Hispaniam quidem primum uenit, ex Spagnola, arrectis in euentus expectationem alijs circa nationibus, ubi cum feliciter ea usos esse multos contigisset, acceperunt eam Siculi. Deinde in Italiam transijt statimq; Germani, & ipsi experimento uim eius didicimus. Nuper & apud Gallos auduimus eius ope confanescere plurimos. Quod cum ita esse cognouerimus, & sub eo nos degamus coelo, quod haud ita, quæ admodum Italiae, Hispaniae, & id genus subtilioris coeli regiones obnoxium morbis est, quo minus in metum ueniant ea, quæ aliunde accidere mala possunt, ut febres, laterum dolor, & huiusmodi, deinde fortia sint nobis, & laborum patientia corpora, sitis deniq; ac esurici, quæta prætereà nusquam, ac hilariter ut plurimum affecti sint Germanorum

manorum animi, quid aliud putare debemus, quàm aptissimum huic medicamini hoc cœlum, aptissimosq; esse nostros homines, id quod Paulus Riccius, sani iudicij medicus, ac eruditionis probæ & singularis, autumat, hoc adhuc asserens, experimento cognitum sibi, nullam esse ferendæ isti diætæ aptiorem quàm hæc nationem. Quod si non contigisset, etiam plurimos uidere hic restitui per Guaiacum, & iam adhuc faciundum nobis periculum esset, tamen haud ita esse auersis hanc patriam numinibus, ut salutare hoc medicamentum non accipiat, credendum erat. Aut cū è Spagnola in Hispanias transportatum, uim suam retinuerit, & iam externæ sibi genti, ac moribus etiam disiuictæ, patriam communicauerit opem, nos ea tandem ut sui non compares fraudare uelit atq; huc maxime, nisi mutato genio aduchi dedignetur, & ad solos Germanos potentem illam medendi uim ac uirtutem, ubi demigrarit, ab se auelli patiatur. Scilicet compertum est, præsentissimum esse eius hic uuumentum, fortasse etiam præsentius quàm usquam. Nostros uero homines, ut alioqui crapulæ sint imprimis dediti, ita si necesse sit, famem ac sitim strenue & quàm longissime dubio procul laturos, quin etiam ut calore abundant corpora nostra, ob idq; robustiora sunt, nam ut Aristoteli uidetur, qui loca colunt frigida, insito abundant calore, & quibus calor est multum, ij robore ut

plurimum pollent. Quare consultus nuper Riccius, an sibi uideatur, quia consueti sint Germani largius epulando se implere, aliquid eis de uictus in curatione hac tenuitate remittendum putet, ne tantum quidem inquit. Atq; illud adiecit, non solum indulgentius quàm Italici generis aliquem habiturum se ex uentricosis illis & in crapula consuetis Germanum hominem, sed arctius etiam, & exigue magis multo. Dixitq; mihi ipse, quod è crassis illis quendam, decem amplius quàm oportuisset dies, sane cruciasset nuper, quo nequid superesset, Guaiaci operationes, quod morari possset, & talia huiusmodi quidem, uel ob id de Riccio promptius commemoro, ac de Stromcro sepius moneo, ne quis ut intelligant qui legēt quos ego uiros, recte medicos dici, & quàm istos uulgo tortores infra appellationis huius dignitatē locandos existimem, utq; uideant exteri, Germaniā habere sanos & ipsam medicos, cognoscantq; omnes, tam me teneri bonorum, et imprimis doctorū studio et amicitia, quā istos odisse uulgo indoctos pariter ac improbe audaces homines, qui postquā doctoris emerunt titulū, iā statim mortuos excitare se posse profitētur, & sepultis uitam reddere, uerum ad duos illos longe super hanc constitutos sortem redeo. Quorum hic poscēti mihi anno superiori medicinam quo aluum expurgarem, noli inquit hac ætate, in qua naturam efficere melius omnia in procliui est,

est, uenenis dilacerare stomachum, ille ut infundendis
 medicamentis parcissimus est, ita subrigidissimam dietæ
 regulam cogit, quibus medetur ægros. Quamobrē quen-
 dam Augustæ curandum hac uia cum acciperet, atq; ille
 prædiceret, uereri, ne haud posset à ueneris continere
 se, quando igitur mori decreuisti ait, non me indiges ibi
 adiutore, dimissumq; hominem ut intemperantiorem,
 quam qui intra suæ præscriptioni modum tenere se pos-
 set. Huc duos addo, excellentis & ipsos notæ, alterum à
 medicinis tibi Princeps Opt. ALBERTE Gregoriū
 Coppum, qui me conscribentem haud parum iuuit, al-
 terum in Archiepiscopi Colonien. degentem aula, Iaco-
 bum Ebellium quatuor ante annos tantæ authoritatis,
 ut ei publicum ualetudinarium decerneretur, sedētibus
 ei peritissimis ibi medicis. Illum à doctissimis Papiæ, ubi
 maxime floret studium hoc, summa in admiratione ha-
 bitum olim, cum quia in medicina constat esse egregium
 tum uero quia cum professione illa optimas mirifice cō-
 iunctas habet literas, uerum haud est hic locus doctissi-
 morum hominum catalogum contexere, sed meam ad
 Guaiaco experientiam mandare literis institutum, pro-
 inde hoc loco Epilogi uice repeto, ualde opinari me,
 nullis non hominibus ubi uisi nati, aut uersati sint, pari
 prodesse salubritate.

HVTTENI DE GVAIACO
 QVOD EO TEMPVS DE-
 ligendum. Caput XIII.

ESse autē melius estate curationem hanc experiri
 quā hyme, his serē modis colligitur. Primum
 quod ut Galeno uidetur, succi eo tempore, toto se extē-
 dunt ac diffundunt corpore, euntq; ac redeunt, itaq; fa-
 cile secerni à bonis humoribus pestilentes possunt, atq;
 ita hi expelli, & ablegari, salubres uero & boni uendi-
 cari. Deinde quia fieri hac ratione putatur, ut morbi
 hyme omnes altius radices agant, & tenacius hereant,
 estate contra humores in motu sint, & corpus commu-
 tationi obnoxium plurimum, sed hæc in omnibus uni-
 uersim curationibus, cōsiderationem habent, quæ uero
 ad Guaiaci remedium sigillatim pertinent, quia inibi ma-
 gnum à fame & uictus tenuitat caduumentum petitur, in
 partem quidem unam estate magis quā hyme proue-
 nire eam, argumento est, quod tunc magis famescere cō-
 uenit, corpus alioqui seruens & estuans, si cibo insuper
 oneretur, in morbos facile dissoluatur. Vel igitur quia
 ut Hippocrates scribit, natiuus intus calor hyme abun-
 det, foris deficit, quod tunc ob instantem extrinsecus frī-
 goris a corem refugit, & ad interiora se, tanquam in ar-
 cem recipit & abstrudit. estate contra, calor in huma-
 nis corporibus, affinem, ut Aristo. uidetur, secutus aērē,
 ad exteriora

ra se diffundit ac euolat. At medicinae huius est, reduce-
 re deperditos in corpus calores, ob idq; uidetur incon-
 grue experimentum hoc adiri, quod tunc periculū esse
 putant, ne si ad intranea conuocetur extremorum calor
 artū, extra uis nimis desoletur & exhausta sit, his præ-
 sertim, qui natura frigent, quibus alioqui hyeme calor
 pro extincto est, & corpus ui frigoris enectum, ac de
 mortuo persimile. Sed hic prætereūdū minime est quod
 Coppus monet, cum sudores moueat Guaiacum sic malos
 excutiens succos, & à nocuo corpus humore leuans. In-
 primis aptam ad hæc æstatem, qua subtiliores sint humo-
 res, cutis rarior, contra obstructi hyeme sudoris meatus,
 & succi in corpore concreti. In aliam rursus & contra-
 riam sententiam, quia in curatione, quæ per Guaiacum
 fit, maius nihil patiuntur ægri quàm sitim, atq; ea per
 æstatem acrius infestat ieiunantes, difficillime tunc à po-
 tu abstinere ægrum arbitrantur. Quare in Hispanijs, &
 ubi uehementior æstate calor, non adhuc serè ausi sunt
 hoc temporis experiri eam. Adde quod per hyemem na-
 scitur pituita, augeturq; propter largius assumptum tūc
 cibum, ut Alexandro Aphrodisæo uidetur, ac curatione
 hac in qua famescere conuenit si tunc adeatur, caueri
 hoc poterit. Quæ quidem de duobus istis anni tempori-
 bus dici possunt, intensius calorem & frigus adferenti-
 bus, quæ media inter illa sunt, eorum uideri potest incp-

tiffimum esse autumnale, quod tunc maximus ægritudinũ
 omnium prouentus est, & ad peius mouentur humores.
 Quia puto inæquale est hoc tempus inordinatum, &
 nunquam sibi constans, atq; igitur multiformes inducēs
 morbos. Quinctiã plurimos opprimit Celsus inquit au-
 tumnus, propterea, quia Gallicus morbus neruos in pri-
 mis afficit, atq; idem author docet, omni neruorum re-
 solutioni ad medicinam, minus idonea esse tempora, hye-
 mem & autumnum. Sed hæc disputatione uniuersim cõ-
 tendentium sunt, non de Guaiaci tantum in medicina
 usu differentium, quare sic puto, in Germania saltẽ, me-
 lius æstatem deligi, sed ea incipiente statim ac desinen-
 te iam tum uere, quod mense puta Maio fuerit, quia neq;
 tantus hic calor ut sitim non possint sustinere ægri, &
 frigus in hyeme intensissimum, idemq; uere etiã, & au-
 tumno uehementius quàm in curatione hac ferre æger
 debeat, cum inter præcipua sit, qui per Guaiacum resti-
 tutus est, fugere omne magna cura frigus. Quod uero ad
 ea pertinet, quæ æstate etiam accidere incommoda pos-
 sunt, quo minus metuenda sint, dixi iã ante, & suo quo-
 dam loco repetam, potionem hanc mirum in modum ex-
 citare uirtutem natiuam, & ne quis præsumat informa-
 tionem maiorem, quàm cui post mederi liceat, uim esse
 ei inopia caloris, debile corpus & exhaustum uegetan-
 di & ad uigorem perducendi. Quæ nisi ut dixi ita habe-
 rent,

rent, & Hippocrates quodam, si recte memini, loco, discrete, uer & autumnum aptissima esse ad uenarum incisiones, & pharmacorum exhibitionem tempora, tunc optimum uidebatur Celsi consilium, ad medicinam ad eundam saluberrimum esse uer, proximam ad hoc hyemem, periculosiorem æstatem, autumnum longe periculosissimum.

A VINO ET VENERE QVOD

in totum abstinendum, hac in curatione ægro sit. Cap. XV.

ET Non ausim dicere diuinitus hanc nobis contingere medicinam, quæ non aliter morbum adimit, quàm ut uite quis sanctimoniã auspicietur? Cumq; ut Christiana serui instituta, per duas maxime uirtutes Deo conciliemur, corporis scilicet castimoniam, & cibi & potus abstinentiam, qui se non arctissimo his constrinxerit uinculis, curationem hanc nõ frustra tantum aditurum se sciat, sed citra periculum etiam haud profecturum. A deo, ut compertum sit, qui ante quadragesimum diem, ab inuita ca, concumbat, mori eum necessario, siue non ferente iniuriam coitus, ex inuito iam corpore, siue hoc uolente deo, ne quis non sancte utatur tanto suo beneficio. Itaq; omnium qui in Germania Guai-

cum experti sunt, unum adhuc quendam mori contigit, iureiurando affirmantibus qui aderant, hanc ob culpam Proxime uini usum pestilentem ibi esse notum habetur, naturaliter alioqui fugiendum in hac ægritudine, quod corporis compagines soluat, neruos adficiat, cunq; eius uehemens sit penetrandi artus, & corpus quatiendi uis, putant fieri non posse, ut uino qui utatur, eius in corpore aliquid efficiat Guaiaci decoctum. Neq; id tatum, sed cum res ibi conuenerint diuersissimæ, discrimen esse, & mortis metum in promptu dicunt. Quare etiam sunt qui toto mense, post exactum curationis ipsius tempus, à uino abstinendum moneant, quoniã medicina hæc in multos, post bibitam ipsam dies, effectus sui cursum profecquitur, cui nequid se obijciat, neu quod impedimentum occurrat, uini usum adimunt. Porro Venerem qui fugit, is cogitet, gulæ ne quid tribuat, illi fomentum ut sit. Sic habet uctus prouerbium. Nunquam fames adulteria genuit. Et aliud, Sine Cerere & Baccho friget Venus. Aelianus scribit Zalcucum Locrensem legislatorem uinum ægris prohibuisse iniussu medici, pœna capitis indita. Quod si non foret, etiã è Guaiaci natura uenerem non pati, & à uino abhorrere, tamen insensissimam esse eam, huiusmodi ægritudinibus correpto corpori, pleni sunt medicorum libri, propter articulos in primis, male ibi semper adfectos. Quare etiam refert Celsus in artuum
doloris

doloribus, quosdam, cum uno anno à uino, mulso & uenere sibi temperassent, securitatem totius uitæ consequutos. Atq; idem colligit, raro uel castratos, uel pueros ante foemine concubitum, & mulieres, nisi quibus menstrua suppressa sint, tentare cum morbum. Illud non prætereundum, quod est in problematis Alexandri, Aquam qui bibant, sensibus esse quàm alios omnibus acutiores. Nam uinum spirituales maxime uias obstruere, & sensus obtundere. Et Cicero ait, Vinum ægrôtis quia prodest raro, nocet sepius, melius est non adhibere, quàm spe dubiæ salutis in apertum periculum incurrere. At uenus ut cuiq; habito homine uentrem refrigerat, & exiicat teste Aristotele, quoniam in concumbendo excernitur calor, & ex euaporatione quæ fit ibi siccitas redit. En sobrietatem & castimoniam, duo sanctissima uitæ instituta, principem hac in re obseruationem, summum præceptum, rei caput, extra quod periculum non est. Nam de alijs ibi fugiendis haud perinde metuendum, quod medicinam morantur quidem, aut omnino etiam impediunt, tamen ad discrimen non inducunt.

DE SALE NON ADHIBENDO. Caput XVI.

INter quæ de sale quosdam sollicitos agit, cur eo per tempus diu huius uti uetitum sit, cum salubrius alio-

qui nihil humano corpori perhibeatur, nec intelligere se dicunt, quomodo nocumentum ex eo sit hac in ægritudine, quæ ex sanguinis corruptione eiusq; putrefactione tota proficiscitur, cum ab utroq; horum unus omnium maxime sal præseruet ac uindictet? Quinetiam astringit sal, exiccat, alligat & depurgat, quæ omnia eradicando hoc morbo, summe querenda putabantur, ac necessario adhibenda. Primum quidem, corpus ibi, quia dissolutum & concussum est, deinde quia in fluctiones corruati humores, ad extremum, quod rei caput est, quia uitiatus ac sorde infectus sanguis, ex toto impuratus ibi habetur, quoniamq; nihil aliud est morbus hic, quam quædã propter turbatũ sanguinem, immutata corporis cõstitutio. Haud aliter, atq; ubi inuasit Rempub. aliquam

Seditio, seditq; animus ignobile uulgus,
dirimuntur connexa omnia, ac loco mouentur, nec sibi coherent, nihil stat, nihil sibi consistit, nulla tranquillitas, sedatum nihil, turbata omnia. Quam corporis immutationem, membrorum concitationem, ac compaginis huius quassationem, omnesq; has turbas, quendam quasi superuenientem pietate grauem ac meritis uirum senem ac prudentem & primariæ in Republica auctoritatis. Qui ut ille ait, Regat diuis animos & pecciora mulceat, sic intercedentem commotis omnibus salem, qui concitata sedet, dirempta uniat, ac cõnectat, distra-

ctare un-

Ita reuinciat, turbata tranquillet, omnibus quietem, se-
 curitatem omnibus inducat, astringendo ut dixi, desic-
 cando, alligando, & depurgando. Iam Plinius quantam
 & quam necessariam salis uim arbitratus est, Sine sale
 inquit uita humanior degere nequit. Ergo igitur aiunt
 illi, quod alibi omnia conseruat, quomodo hoc in morbo
 corrumpere aliquid potest? Et cum hac in curatione dā-
 da præcipue opera sit, corrupti humoris ne quid abun-
 det, sal uero sordentes omnes humectationes resoluat ac
 emendet, & fluxionem corporis compeſcat, credibile
 erat, copiosius quàm alibi, indulgēdum sali. Verum alia
 circa tractationem hanc habenda ratio est. Et primum
 quidem in totum quod ad morbum hunc pertinet, quo-
 modo à salsis non omnibus, sed ab his quæ copiosius acu-
 ta sunt, temperandum ægro sit, à medicis petatur, rem-
 eam ad plenum multo iam ante prosequutus, ad præ-
 sens, quod & Guaiaci medicamentum queritur, possu-
 mus dicere, quanquam in omnibus alioqui neruorum
 passionibus, & in his qui ex sanguinis deprauatione pul-
 lulant, morbis, quæq; ex flaua uel atra bile, aut salsa pi-
 tuita sunt ægri tudinibus, aduersum salis usum, nisi exte-
 guum admodum, sciunt omnes, quod is acumine suo, bi-
 lem acuit, sanguinemq; adurit, & natua siccitate hu-
 mores illos corporis fomentum areſcere facit, & idcir-
 co omnia uale tudinis subsidia auerſit & interimit, ta-

men circa Guaiaci administrationem, totum uniuersum salis usum interdicitur ea ratione, qua acuta prætereant & facile penetrantia omnia, & in his aromatica, & uinum, quod omnia huiusmodi acredine sua & ui penetratiua, meatus omnes patefaciunt, altiusq; pertingunt, quo grassante per corpus impetu, Guaiaci interim operi locus esse minime potest. Quod si cui hæc minus satisfaciunt rationes, ei ego dixerim quod de Magnete ferunt phisici, si allio perungatur, non attrahere ferrum, cum sic quandam subesse occultam & haud dum satis cognitam Guaiaco uim, & hoc maxime proprium salis usum ut abhorreat, pessimumq; eat, inducto eo. Atq; hæc de salis fugiendo hic usu. Nunc de eo unde omnis dietæ huius ratio dependet, uictus scilicet tenuitate, & inedia quem admodum emacrandum sit corpus.

DE VICTVS TENVITATE ET
fame ibi necessaria. Caput XVII.

ET de uictus quidem exiguitate, ac subtrahendis ægro cibis, et inducenda fame, quanquam dictum erat prius, tamen peculiariter hoc iterum loco admonendum duximus. Non quidem alia eius quia causa sit, quam quod corpus querit medicina hæc exinanitum, & ab omni repletionem liberum, sed ut ostendam, aliquem

aliquem fuisse etiam apud ueteres huiusmodi curandi egros modum, Atq; apud Diodorum quidem legere est, Aegyptios uel ieiunio, uel uomitu, egros suos curare. Asserunt enim ut inquit ille, ex ciborum superfluitate imprimis creari morbos, eam ergo ad ualeitudinem curam esse optimam, quae morborum principia auferat. Proinde desinant quidam impatientius hanc ferre dietam. Illi inquam ebrij, illi crapulae dediti intemperantes homines quibus ut Persius ait, Summa boni est, uncta uixisse patella, quibus uel unum sine cibo semidiem uiuere grauisimum est, quorum ut ille ait, deus uenter est, quibus et ars et uita sagina, quandoquidem tantillo labore, tanto depulso malo, tam ingens conciliatur bonum. Ac periculum ibi iactare desinant, quod ex imbecillitate, quam inducat fames, proueniat, quasi qui sic coenet, possit unquam deficere, cum Plinius dicat, intra septimum diem inedia neminem mori, plerosq; ultra undecimum quoq; durasse. Et Albertus scribat, suo tempore in Germania fuisse foeminam, quae sine cibo dies quandoq; uiginti totos egerit, sepe etiam triginta. Et mirum se uidisse, qui sine cibo septem perseuerauerit hebdomadas, alternis tantum diebus aquam exsorbentem. Iterumq; Plinius dicat, compertum sibi Scythas in duodenas nonnunquam dies, fame et siti durare, quasdam solum herbas in ore habentes. Amonium philosophum Christianum nunquam edisse

nisi panem assumserunt. Quod si reputet quis, & illud etiam meminerit, ab historicis traditum, ex Magis olim quosdam, præter farinam & olera in cibum nihil adsumpsisse. Et Diodorum scribere, priscis Aegyptijs, herbas radicesq; uictum fuisse, ac Hesiodum monere, malua & asphodelo uictitandum, quo item uictus genere contentum interdum Epimenidem, Plato in legibus meminit. Si quis hæc sibi proponat inquam, & consideret, tum uero inueniet, laute nos ex hac dieta uiuere, et pene plus quam opus sit adsumere. Quod si magnum esset etiam tantillum abstinere à cibo, quis est ita tamen inimicus sibi, qui non hac molestia salutem sibi comparandam ducat? qui non malit triginta dies famem, quam in omni uita morbum ferre? aut potius tot dieculas esurire, ut in reliquum uitæ tempus incolumis & sanus existat, quam perpetuo magnis ut doloribus crucietur, ac sanie & tabo diffluat, exiguam fugere molestiam? Duxi autem non nouum esse hoc curatonis genus, semper enim optimi medici, abstinentiam indixerunt ægris, inter quos Asclepiades, ut Celsus prodit, febre ipsa præcipue ad remediũ uti se professus est, conuellendas putans ægri uires, luce, uigilia, siti ingenti, sic ut ne os quidem abluere primis diebus sineret. Continentia inquit Eusebius, corporis ualitudinem conferuat, & animi pudicitiam. Quo argumento carni simul, & animæ utilem esse, modicum & tempe-

temperatum cibum cognoscitur, testate Timotheo, qui cum apud Platonem cenasset aliquando, suo more cibum apposisset, ad suos post conuersus, dixisse fertur. Quos cœna exceperit Plato, in posterum etiam bene habet. Hoc innuens scilicet, nimiam repletionem, aut ferculorum uarietatem, & copiam, ac opipere conditos illos cibos, crudam consequi percoctionis molestiã. Unde post obuium forte Platonum. Vos o Plato dixit, in sequentem magis diem bene cenatis, quàm in presentem. Porro apud Lucianum Pythagoricus ille Gallus, ut magnum deorum beneficium Mycillo imputat, quod omnẽ semper febrem inedia repellere sciat. Ob idq; huiusmodi morbo uocat. Iam quale putandum hoc, quod diuus Hieronymus scribit, morbo articulari & podagra laborantes quosdam, proscriptione honorum, ad simplicem mensam, & pauperes cibos redactos conualuisse? caruerant enim sollicitudine inquit dispensandæ domus & epularum largitate, quæ & corpus frangunt & animam. Et paulopost. Nihil ita obruit animum ut plenus uenter, & estuans, & huc illuc se uertens, ac inructus & crepitus uentorum efflatione respirans. Illa autem, quàm multis documento erit historia, quæ legitur, de uentricoso quodam & obeso Abbate? Is cum uehretur ad quasdam thermas, obuium habuit nobilem quendam, qui percontatus, quo proficisceretur, respondit Abbas,

in balneas ire sese. Tum ille, quam ob causam quæsiuit, et an aliquo laboraret morbo? Abbas morbi quidem esse sibi nihil, nisi quod edendi appetentiam quæreret, cam nuper deperditam ut recipiat, adire calidas aquas, in hoc remedium salubres. Cui tum ille. At in hanc rem melior ipse ego medicus sum inquit, abductumq; Abbatemet in profundum, ac tenebricosum quendam demissum carcerem, aliquot dies, inedia maceravit, post interrogans, num iam appetat cibum? Ille aduente. Dignum est igitur ait, mercedem mihi pro medicina ut soluas, & ducentis aureis nummis multatum dimisit, sanum iam, & in tantum cibum appetentem, ut fabis etiam & oleribus uesci posset, cum prius delicatissima quæq; respueret, bellum facinus in eum qui non esuriendo cibum, sed satur esuriem quærebat. Sed hæc longius forte quam oportebat. Igitur ad alia, si hoc claudendo prius dixerō medicamentum Guaiaci, uentrem requirere, in quo nulla ciborum uarietas, intestina tumultu fluctuet, non impletur temere, ab omni uaporum cruditate mundum.

FAMES QVO ETIAM PACTO

ferri facile possit. Caput XVIII.

ATq; hæc ciborum parcitas, non ferri tantum potest, sed facile etiam potest, ob uim quæ adest

Guaiac.

Guaiaco, attenuato corporis robore, uitam conseruan-
 di & efficiendi, ne omnino commedat æger. Recte igitur
 monui, quantum fieri possit, abstinentium à cibo
 ægrum, cuiq; si deficiat, non cibo quidem, sed illis succur-
 rendum esse, quæ dixi, quantum possunt odoramentis
 ori admatris, & illo inprimis calenti pane. Quod si de-
 fluere & collabi sentiat aliquis se omnino, quod nescio
 quomodo fieri possit in quopiam, cum mihi in tantum
 nihil tale contigerit, subuentum ut oporteat, tunc ad il-
 la recurrendum suaferim, quæ Plinius putat, exiguo eti-
 am gustu famem sedare, ac sitim restinguere, butyrum et
 glycyrrhizam, aut sequendum ibi Celsum, qui sic ait,
 Vnum illud est, semper quod ubiq; seruandum, ut ægri
 uires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu ui-
 res supererunt, abstinentia pugnet. Si imbecillitatem ue-
 reri cœperit, cibo subueniat. Nisi hoc sequi aliquis ma-
 lit, quod Gellius tradit, scripsisse Erasistratum, Scythas,
 ubi ex quauis causa sit usus famē diutius tolerare, latio-
 ribus fascijs uentrem strictissime cohibere, & circumli-
 gare. Ea uentris compressione, esuricem posse depelli,
 aut patientius ferri credentes, nam cum ut idem tradit,
 ex inanitate sit fames, eamq; patentes intestinorum fi-
 bræ, & caua intus hiansq; uentris uacuitas efficiant,
 constricto autem uentre expleatur ea, ut uacuum coeat,
 famem esse non posse, ubi ista non sint, & in ediam facile

ferri. Quamquam in mediam quid dico, quæ in hac curatione non est? famem dicere potui, quantulumcunq; est hoc, quod ferre quidam grauatur. Tollerabilis est enim, etiam si aliunde opem quis accerset penitus nullam. At illis molliculis ægrotis, quid potest esse leue, cum non tantum famis impatientes sint, sed etiam non appetere cibum intollerabile sibi ducant. Qui, à dijs immortalibus petendum est, si quando ægrotant nunquam ut conualescant, quandoquidem tantillo impendio, ualitudinem emere grauissimum quiddam opinantur, de quibus meo more fecero, si latius admoneam, præsertim ut plurimè in Germania nostra errari sic cum uideam.

CONTRA LVXVM PARSIA.
monie laus. Caput XIX.

QVod faxit Deus Opt. Max. aliquando se ut noscat hæc natio, non tam quia indignum est, orbis imperatore populo sic uiuere, quam uel potissimum, quod magnorū nobis sæpe malorum, summi passim contemptus causa est hæc crapula. Atq; alij quidem, si quantum possunt edant ac bibant, transire se legem naturæ putant. Nos quantum haud ferimus dum ingurgitamus laudem etiam querimus. Quid ista sibi uolunt enim potatorum certamina? istæ pugne? quando,
qui

qui plurimum bibit, maxime apud conuiuas applausu excipitur. Quando uicisse bibendo gloria est, inebriari ac euomere nonnunquam haud turpitudine, O patriam, O imperium. Nihil illos moror Polonos, aut si qui alij sunt, magis etiam quam nos ebriof, hanc dico nationem, dignitatis suae rationem habere oportuisse, nisi credibile est ludibrio nostri, non uirtutis maiorum nostrorum reuerentia & opinione, concessisse sub imperium hoc reliquas nationes. Certe profecto alij fuerunt illi, quibus hic habitus honor est, quam hi qui sic contemnimur, necesse est. An puer in Italia est, qui alio nos, quam ebrietatis cognomento discernat? Nos igitur illi cum simus, quorum prius flagitium in ore exteris est, quam in mente humanitatis suspitio, aut non hanc mutamus uiuendi consuetudinem, aut illud nullo pudore, taquam indigne refugimus honestamentum? Vel non aliquando futurum metuimus, ut turpius imperij titulum pariter & fructum amittamus, quam gloriose imperandi munus oblatum nobis ultro accepimus? Tunc scilicet, cum sobrios illos, & ratione uincentes homines, sub ebriofa & humanitatis experte barbarie, pati dominum? Quod si in nostrorum hominum sensum non cadit, suum intelligere dedecus, at perniciem agnoscamus tandem. Et si tanti gloriae iacturam, animorum dedecus non facimus, quo minus perditam uitam degere libeat, saltem ibi sapiamus, ut corporum

fit integra nobis salus, quæ in his conuiujs, hac crapula,
his computationibus, quas ut Satyricus inquit,

Circumfilit agmine factio

Morborum omne genus,

esse non potest nisi adstricta & misera, sed mentem exiit
Germania, ac sui obliuiscitur, non tota illa quidem, sed
in Germania plurimi. Hi sunt qui in coenam producunt
prandium, coenam in plurimam adeo noctem. Hi sunt,
quorum flagitio factum est, ut magna huius patriæ infamia
cecinerit externus poëta, non malus ille quidem, uel
ob id, quia odisse malos uidetur.

Arce sedet Bacchus, languet neglectus Apollo

Hic nihil est aliud uiuere, quam bibere.

Quantum ebriosis illi, per insaniam errantes contemni
poterant, illi uero, qui laute coenando, ac molliter uesti-
endo, in medium se deliciarum pelagus præcipites con-
iccerunt, communi omnium odio digni censentur. Hi
sunt, qui in coaceruatis puluinaribus supini cubantes,
quicquid terra mariq; conquirere licet, non ut uitam sus-
tentent, sed ut gulam oblectent insumunt, qui non nisi
mollissimo uestiuntur lino, quos purpura tegit, qui te-
nellulis murium pellibus, non contra frigus muniuntur
sed per delicias fulcire gaudent. Hi sunt, qui ad uulgaris
panni contactum offenduntur, sericum aliunde petunt,
quorum cutis non fert, nisi Milesium aliquod uellus, aut
si qua

si qua sunt Milesijs adhuc teneriora, qui in compositio-
 nibus consultant, in consultationibus potant, qui serium
 nihil tractant, omne in conuiujs ætuum agunt. Non in
 tota hæc iterum dico Germania fiunt, sed tamen quod
 extreme pudendum sit, apud illa scire Germaniæ capita,
 illos nobiles, qui cotidianis saginati epulis, ad illas sese
 accommodant pontificales cœnas, in illis delitiantur ga-
 nèatis popinationibus, unde prius omnia tulerint, quam
 auersos se trahi patiantur. Quibus uitæ scopus est, uen-
 tris indulgentia, in quos solos, si unquam tales in Ger-
 mania bellas futuras suspicatus esset, dicere potuit Sa-
 lustius hoc suum. Multi mortales dediti uentri atq; som-
 no, indocti incultiq; uitã, sicuti peregrinantes transire
 At secum aliquis reputet, quæ fuit illa tẽpestate, de Ger-
 mania populis Romanorum opinio, et sibi ante oculos
 ponat, quale monstrum, quàm inuisum haberi tunc po-
 tuerit, ista nostra, quæ hodie est gulæ demulcentia. In
 qua ubi bonam uitæ partem egimus, et ea inde retuli-
 mus, quæ necessario hoc uitæ genus sequuntur, innume-
 ras scilicet morborum species. Ibi tum non culpam no-
 stram agnoscimus, sed deum quoq; crudelitatis accusa-
 mus, et cum morborum semina tanto nobis impendio,
 tam magnis sumptibus comparauerimus ipsi, et clades
 ultero nostras alamus, ac patrimoniorum nostrorũ disspẽ-
 dio foueamus morbos, tamen in aggeribus ceruicalium

prostrati, ubi manibus ac pedibus capti tenemur, incusamus naturā, & dolores nostros deo imputamus. Neq; enim aliud faciunt tunc gulones hi, quàm illi apud luuenalem, qui,

Missum ad sua corpora morbum

Infesto credunt à numine, saxa deorum,

Hæc & tela putant.

Atq; utinam aliquando ad illos redeamus, ex auena pul-
tes, & istis ut prius apiciamur lancis indumentis, ut ue-
stibus singulos prope artus exprimentibus, ut huius pi-
geat serici, has odio persequamur infinite sinuosas to-
gas. Quid aliud sunt enim ista omnia, quàm patrimo-
niorum prius nostrorum dilapidationes, deinde morbo-
rum quoq; propagines? Sane maiores nostri, cum par-
cissime obseruarent, maximas res, magna cū gloria gesse-
runt. Nos, qui ut iucunditatis affectationem impleamus
uenena quoq; cibi uice usurpamus, quanto iam tempo-
re, quàm nihil fecimus Germania dignū? Præstabat bar-
baros & dici & haberi, in illis ut tunc sordibus, quàm
in hac luxuria, hoc dedecore ingeniorum palman aucu-
pari. Quid dicat igitur Magnus Carolus, si ad nos re-
deat, & illos uideat bisina uti summa ueste principes
nostros, cum ipse lorica uestretur interula? Aut ex Oto-
nibus illis, qui in puluere & luto uirtutem extendebant,
cum nostrates unguenta sibi illinant, exquisitissime ap-
parata.

parata. Insigne est Chryssippi maledictum in eos, qui unguentis uterentur ad libidinem, & alienam uoluptatem. Male sit istis inquit delicatis qui rem tam bellem infamauerunt, atq; hoc molles olim populi faciitabant, de Germanis nemo suspicatus est, fore unguenta ut oleant. At iam thyomata & myromata & xeromata & odorum genus omne, tanquã uitæ necessariam rem adsciscimus, et olemus exotica illa ambitiosissime. Neq; mulieres tantum sic errant, sed & uiri, principes maxime & sacerdotes. At in Græcula ciuitate Solon diuendi unguenta uetuit, & unguentarios ciuitate pellebant Lacedæmonij, oleum corrumpere eos delitantes. Apud eosdem conuiuiorum apparatus & lautiores mensas sustulit Lycurgus. Grauius etiam istiusmodi luxus genus increpuit apud Xenophontem Socrates. Profecto alienum fuit ab antiquis Germanis, omne uoluptatis studiũ, remq; putabant maxime externam, utcunq; molliter se habere. Quosdam ego audiui scænes qui dicebant iuuenibus sibi togam fuisse suspectam, cum nos purpuram adoreremus hodie. Atq; igitur ó deprauata secula. Tegebantur illi in excultis ferarum pellibus, & sub diu ac in castris pernoctabant, & laboribus confirmabantur, cum nos molliter uctitos, & sub peregre elaboratis illis gausapinis delitantes, omne luxus genus eneruct, ac interiimat. Et possit sperare quis finem habituram facile hanc

uiuendi in Germania consuetudinem, cum exemplum
 eius ab his, qui sacerdotes uocantur, emanet præcipue.
 Hi non in celebritatibus tantum et epulis sacrorum, sed
 unusquisq; domi suæ, in patinarum paludibus innatant,
 ac uitam uocant edere & bibere, aut si non uocant, cer-
 te existimant, atq; inde alij nihil non licere sibi putant,
 cum hæc illi faciant. Quo fit, ut suus à Germanis patrius
 & genuinus mos exulet, in tantum inclinatis hic mori-
 bus ut perditissimas quasq; luxu gentes prouocare possi-
 mus. Quin potius foras propellere ista conueniebat, &
 quemadmodum placet Diogenes, ita externo isti luxui
 dicere, ó hospes, hinc cito proficiscere, Aliquando nos
 enim uel externa erudire exempla debebant, Et cum ho-
 die regium imprimis putetur profusissime crapulari, au-
 dire Menedemum philosophum Antigono, an luxurio-
 sum conuiuium adeat percontanti, respondentem, Me-
 mento regis te esse filium, aut uero Antisthenem, qui de-
 litias laudante quodam, Inimici inquit delicate uiuant.
 Inscriptum cordibus nostris debet esse Pauli oraculum,
 Escæ uentri ait & uenter escis, Decus autem & hunc &
 illas abolebit. Idem cum opera carnis damnaisset, inter
 quæ ebrietatem & commestationem posuerat, subdit,
 de quibus prædico uobis quemadmodum & prædixi, quod
 qui talia agunt, regni dei hæredes non erunt. At illi hæc
 agunt nunc, qui in regnum dei duces nobis esse debent,
 sacerdos

sacerdotes, canonici, episcopi & pontifices, in tantum
 ut per Germaniam prouerbij uice sit sacris initiari de-
 bere eum, qui uelit suauiter uiuere, quasi hæc illos impri-
 mis uita deceat. Aui mei Laurentij Hutteni in literas re-
 ferenda frugalitas, magno nobis ad gloriæ ambitum inci-
 tamento esse debet. Is cum locuplete esset censu, ac in ma-
 gnis etiam principum nostrorum negotijs, domi pariter
 ac militiæ uersaretur, in suam domum, piper, crocum,
 zinziber, & id genus peregrina condimenta, nunquam
 admisit, nec alio ipse, quam ex nostra lana uestimento
 uti solitus est, cum ob bene gestam rem, pretiose illi quã-
 doq; uestes donarentur. Idq; non tantum faciebat ipse,
 sed magno etiam apud æquales suos, conuicio mores ho-
 minū insectabatur. Quasi non apud nos iniquis nasca-
 tur, quo si gulæ oblectamentis opus sit, condiri nostræ
 possint, aut uestimentorū corporis pretium, animi qua-
 litatem arguat. Sed de hoc uiro, ne meam ibi gloriam ca-
 ptare uidear loqui desinam, si hoc prius dixerō, ita sen-
 tire me, non perinde pulchrum esse ex hac familia, ubi
 quædam alioqui iactationis materia inuenitur, quam il-
 lius nepotem qui sic uixerit, nasci. Et maiores quidē no-
 stri, ac illi quos adhuc uidimus pueri, senes, cum sic cœ-
 narent, sic uestirentur, bene constitutis corporibus suc-
 rium, & contra famem ac sitim, frigus & æstum, per la-
 boris patientiam induratis, cum nos ad primas statim

pruinas, manus ac pedes contrahamus, ac incipiente sta-
 tim hyme, triplicibus muniamur pellibus, aut intra illa
 nos recondamus tepidaria, unde non eximus nisi ad me-
 diam iam æstatem torrente & caloribus omnia aduren-
 te sole. Cum inquam uix decimus quisq; nunc reperia-
 tur in Germania nobilium, qui non aut podagra laboret
 aut articulari morbo crucietur, aut hydropisi infestetur
 ischia, lepra, aut illa maxima se cum mala inuchète mor-
 bo Gallico diuexetur. Aliquando igitur ad nos redimus,
 & illam hac natione, hoc imperio dignam ingredimur
 uitam. Quam etiam qui, ut hi quos dixi, molliter nimis
 uiuunt, tamen laudari apud se patiuntur. Neq; enim
 quenquam fere istorum esse puto, qui etiam si studio om-
 ni mollitiem colat, & indulgentissime circa luxum ui-
 uat, non in alijs tamen oderit eam uitam. Nisi est adeo
 per incontinentiam excæcatus quis, ut istos amet perdi-
 te moratos Sardanapalos & Heliogabalos, aut multorū
 diuersi instituti parsimoniam oderit. Profecto amabilis
 est uirtus, etiam apud eos à quibus postergatur. Vetus
 Catonis condimentum est, pultem miscere caseo & ouo.
 Illis autem uere Germanis olim, ut adhuc hodie multis,
 pulte ex auena cibum fuisse Plinius refert. At nos trans-
 marina coenamur, tanta necessitatis opinione, ut decre-
 tum omnibus passim patribus familias sit, quæ hic pro-
 ueniunt uendere, ut illa emantur. Quæ res unà locuple-
 tauit

Laui Fucheros, qui donec nos sic curamus corpora, soli pecunias habent in Germania, soli magnificas aedes ac speciosa aedificia. Quippe in tantum creuerunt, illi uoluptatis nostrae ministri, ut eorum opes, ante cuiuslibet ex his principibus censum habeantur. Adeo extra nos peregrinamur, adeo non intelligimus quae modo deconuat Germania. Quare sic puto prudentissimum fuisse, si quis omnino, qui superiori etate hunc metuit nationi nostrae luxum, has uitae illecebras, unde tot pestes, tot pullulant morbi, omnibus palam uidentibus, ab his securos agere, qui illis aequo animo carent. Et qui nostris herbis, sunt adhuc aliqui enim Germani, condunt, bene habitis, ut plurimum corporibus uiuere. Illos contra, qui digitos habent croco infectos, et cinnamomum ructant, ac gariophyllum spirant, et in uestium luxu delitiantur, omnibus passim obnoxios aegritudinibus. Quam proprie igitur locupletem podagram appellat Satyricus, quod egentes fugiat, et abstemios, apud diuites ut plurimum haereat, crapulones, ebrios, et delitiosos, qui ut idem poeta inquit.

Interea gustus elementa per omnia quaerunt.

Itaque cum assatim producat haec terra uitae necessaria, tamen quasi a natura derelictis, ad externa confugiunt, uestes, cibos, medicinam, ab Herculis columnis, a Taprobana insula, a Gange flumio, aut quae loca istis adhuc lo-

ginq̄ua magis sunt, & à Nili prope ortu petentes. Dij
mortuis irascantur, qui hoc in Germaniam malum admi-
serunt primi. Rem fecerunt enim indignam Germana
grauitate. Nam tales haud fuerunt illi ueteres, id quod
mecum increpare decet optimū quenq̄, Et qui potiores
Herculis arummas credat, seuosq̄ labores,

Et Venere, & cœnis, & plumis Sardanapali.

At ó Christe quàm delicata, quàm salubria alimenta sunt
ex filigine aut tritico panis, ex milio, oriza, ptisana &
aucna pulles. Adde olerum tot species, adde hortensia
condimenta anisum, coriandrum, cuminum, foeniculū,
adde sinapi, erucam, cepe, porrum, allium, & quod si
Plinio crederemus, peculiarem in condimentis gratiam
habere debuit apium, & potus uice cereuisiam. Adde
etiam pro diuitibus uinum, simplicem & syncerum ut
Apollonius sentit, terræ potionem. Idq̄ parce bibatur,
siue in Francis natum, siue ad Rheni ripas. Adde ex no-
stris animalibus carnes, hinc cicurum, unde ferinas, in-
uicundo nequaquam sapore. Nec arborum contemnen-
di fructus, quàm diues est Germania, quàm abundat ui-
tæ alimentis, quàm affatim suggerit necessaria? Mecum
igitur summum uotum est, ne unquam podagra, unquã
morbo Gallico careant, qui pipere carere non possunt.
Et ut aliquando misere famem ferre cogantur, qui nunc
undiq̄, non cibum quo uiuant, sed quibus gulã irritent,
ac appe-

æ appetitum inuident illecebras querūt. Atq; his quàm sancte inuidit Galenus, quando ab ebriosorum & gula deditorum hominum, si quando ægrotarent, curatione interdixit medicis. Redacernant enim cito, inquit, per uitæ intemperantiam, crudos humores, ut frustra euacuentur isti. Cito expletur, Hieronymus ait, natura necessitas, frigus simplici uestitu & fames cibo expelli potest. Anaxerxes Persarum rex, ad eam aliquādo necessitatem redactus, ut ficis aridis & pane ordeaceo uesceretur, rerum uarietatem simul & suam fortunam contemplatus, cuiusmodi inquit uoluptatis expertem me regalis fecerat affluentia? Quo exemplo intelligere datur, quod hi qui parce uiuunt & sobrie, soli in luce uersantur, & uiuere se intelligunt, qui contra indulgent corpori, ac omnia sibi ingurgitant, in quibusdam quasi tenebris errantes, non sentiunt suam ipsi uitam. Tantum abest iucunde ut uiuant, quanquam sentiunt paulopost, in morbos ubi inciderunt, & tunc quidem cognoscere incipiunt, quam uitam, quo premio delegerint. Nam ut Persius ait,

Cum lapidosa chiragra

Fregerit articulos ueteris ramalia fagi,

Tum crassos transisse dies, lucemq; palustrem,

Et sibi iam seri uitam ingemuere relictam.

Ergo dubitamus, quæ tot morborum caussa Germanis sit, cum meminerimus adhuc, cum illo luxu, has inuasisse

corporum clades. Iam enim, ita ganeæ ita delitijs studeamus hic, ut uideamur quasi proposito præmio, cū alijs extra populis, de turpiter uiuendi principatu contendere. Habemusq; hanc ad rem, non imperitos quosdam ministros. Hi ex ultimis terris, conquisita ad nos gula irritamenta conuolunt. Hi quod edamus atq; bibamus & quo uestiamur, miro studio peregre important. Quod cum diu iam magno suo, ut prius dixi, cōmodo fecerint, adeo quosdam delicatos reddiderunt, ut hic uiuentes, Curficum bibant, & ab Italis petita cibaria insumant, contra Romæ quādo sunt, eo quod apud Rhenum nascitur, aut quod Neccarius gignit uino utuntur. O peruersam uiuendi consuetudinem. O rem odio dignam, uel idcirco magis quod episcopi sunt qui faciunt ista. Quales ego homines à dijs immortalibus cum Philoxeno illo, ut est apud Aristotelem, optare credo, collum gruis dari sibi. Aristophanes Syracusanorum mensus, & Sybaritarum luxus notat, suggerebant hoc sua illi tempora. At nunc idem ille si uiuat, quo ore, quo ingenio satis ista culpate possit nostra prædia, nostram ingluuicem, nostras compotationes? Audiant igitur omnes, qui uirtutibus excellere uolunt, & ingenio qui uolunt, Pythagoram dicentem, hominem ex homine, nihil altū cogitare. Id est incontinentem & luxu dissolutum, donec quidem in eam uita sit, nihil posse ingenio, nihil animo uti. Homini ci-

bus

bus utilissimus est inquit Plinius, simplex, aceruatio san-
porū pestifera, et cōdimenta perniciosiora. Hæc Persius
intellexit, cum sic frenderet

Poscis opem neruis, corpusq; fidele senectæ,
Esto age, sed grandes patinæ, tucetaq; crassa
Adnuere his superos uetere, Iouemq; morantur.

Apud Ciceronem Cato inquit, libidinosa & intemperata
adolescencia, effœtum corpus senectuti reddit. Atque
idem suadet, tantum cibi & potionis adhibendum ut re-
ficiantur uires, non ut opprimantur, ac hominis menti,
quod diuinum munus ac donum uocat, nihil tam esse ini-
micum quàm uoluptatem putat. Nec enim libidine do-
minante, temperantiæ locum esse, nec omnino in uolu-
ptatis regno uirtutem posse consistere. Magnamq; ha-
bendam senectuti gratiam censet, quæ effecerit ut non
liberet, quod non oporteret. Impedit enim inquit con-
siliium uoluptas, rationi inimica, ac mentis perstringit
oculos, nec habet ullum cum uirtute commercium. Igi-
turq; bene cum senibus agi putat, quod cum careant
epulis, extructisq; mensis, & frequentibus poculis, in-
terim uinolentia quoq; careant, cruditate & insomnijs
quæ istâ consequuntur molliciei indulgētiam, morbi ex
satietate nimia concitantur inquit Hieronymus. Scitū
est hoc cuiusdam nostratis medici, qui cum ægro cuidā,
qui ueteres in tibijs fluctiones patiebatur, mederetur,

atq; is crapulæ esset deditus, & fortiter biberet, nec mēnus tamen quæreretur nihil proficere medicamina, quin multo etiā, quā à principio magis fluere ulcera, Ista quidē inquit fluere desinent, si tu infundere desinas. Galenus athletas, quorum uita & ars sagina est, nec uiuere posse diu, nec sanos esse dicit, animasq; eorum, ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas, nihil cælestis sed semper de carnibus & ructu, ac uentris ingluuie cogitare. Antiqui Romani mensam necessariam uocabant quæ tenuis esset & frugi. Et apud Græcos literis clarorum uirorum decātata est ὀλιγοσितिς. Esset quoddam apud ueteres Iudæos philosophorum genus, ab Iosepho laudantur, quod ieiunium cotidianum uertissent in consuetudinem & alteram naturam. Phariseorum idem continentiam effert. Qui nos perditos uoluit olim, hanc credo uiuendi cōsuetudinem imprecatus est. Itaq; tam sollicitè M. Cato, ut est apud Plinium, cum timuerit ne quando, cum sua mollitie, suoq; luxu, in Italiam inuaderent Græci, quis ex nostris maioribus cauit, ne quid unquam istorum uenderetur in Germania condimentorum. Pereat piper, pereat crocum, ac sericum pereat. Aut si quis apud alias gentes, istorum usus est, saltem ea nesciat hæc natio, aut nunquam uideat. Nostratibus uero hanc mentem indat Christus Opt. Max. ut antiquorum ad se reuocent frugalitatem, & maiorum se parsimonie

monie conforment. Quanta animi magnitudine barbarus Anacharsis iactat uitae institutum. Mihi pulpamentum inquit fames, cubile solum, uestis scythicum tegmen. Ebrium Aeschinem, Abstemius Demostenes, ciuitate expulit. Socrates aliquando exosus ganeae deditos, & quibus in solo uiuendi est caussa palato, multi idcirco ut edant ait & bibant, uiuunt, ego ut uiuam edo & bibo. O uere sapientem & dignum Apollinis commendatione uirum. Memorabile & hoc est Graeci poetae.

Ventris habenas oportet tute regas.

Quid ille? qualis fuit, quem omnes ut uoluptarium incessunt, Epicurus? qui in uoluptate posuit summum bonum? Certe hoc quicquid est, quod tanti faciebat, simplici panis & aquae usu constare putauit, & uictum laudauit tenuem ac parabilem. Scribensq; ad amicum, Et mitte inquit mihi casei Cithridi paululum, ut cum epulari pretiosius uolucro possim. Anaxagoras dicebat, qui suauiter edit, minimum eget obsonij. Porphyrius animi ieiunio expurgari debere praecipit. Apud Philostratum Porus Indorum rex corporis firmitate & membrorum fortitudine suspicitur, aqua & pane uitam degens. Masinissa ad nonagesimum usq; annum sine pulmento uictitauit. Mithridates Ponti rex, qui annis XL. cum Romano bellum gessit, stans uesci solebat, tantum absuit nostro more in plumis ut adcumberet. Titus Liuius de

Annibale scribens, Cibi inquit potionisq; desiderio naturali, non uoluptate modus finitus. Vigiliarum somniq; nec die nec nocte discriminata tempora, Id quod gerendis rebus superesset quieti datum, ea neq; molli strato, neq; silentio accersita. Inter laudes Augusti Caesaris præcipuum est, cibi ac potus fuisse parcū. Hæc tam præclara, tan salubria uitæ exempla, ut mente & corpore ualeamus, proponere nobis non malimus, quàm utrinq; ut egrotemus, ad istorum contra naturam uiuentium gulonum molliculorumq; hominum mores, uitam institueret. Agite autem Turcæ & reliqui extra religionem hanc populi, uolent unquam effici Christiani cum nos sic uiuere uideant? Sed futurum credo, ut suis edocta malis, resipiscat gens nostra. Nunc ad institutum redeo, & quia de uictus tenuitate sermo erat, dicam an qui circa uictum sic habet, cum uel sine Guaiaci, quod putant alii qui potione restitutum iri putem.

AN SOLA HAC DIETA POSSIT
restitui quis? Caput XX.

DE probis nulla debet esse mala opinio, ne suspicio quidem. Hi certe uulgo medici disrumpuntur tantum posse medicamentum hoc, & solum posse, ac præter suam operam posse. Ita fremunt, multos passim repente

repente sanari, à quibus perpetuum sibi stipēdium con-
 ceperant, iuge lucrum destinauerant. Quare etiam per-
 tinacissime pugnant, ne unquam suis placitis, quod fu-
 turum timent, fidem abroget. Nuper quidem nugalia
 quaedam prædicauerunt, si ex animo, errori imputanda,
 sin uero inuidia, flagitio, sola hac dieta, & quæ in cu-
 ratione per Guaiacum præscribitur uictus ratione, quã-
 uis neq; à Guaiaci decocto bibat quis, neq; ullam omni-
 no medicinã adsumat, posse restitui ægrum. Vidiq; ipse
 qui promitterent iuniperi scobem, et quercus aut fraxi-
 ni, uel pini aut omnium simul limaturam, decocturos se
 neq; si id faciant dubitare, quin eosdem contra morbos,
 eodem effectu mederi uelint. Quod ad opus quanquam
 ualde suspicor, maleuole conari eos, tamen optimam,
 & è suo uoto fortunam precor. Quid posset enim feli-
 cius euenire nationi huic, quàm in nostris hoc syluis
 nasci, quod tam peregre alioqui petitur, tanto nobis re-
 medio sit? Sed ualde metuo, temere promissum hoc ab
 ipsis, eos frustra conari, cum quia grauiorem esse mor-
 bum hunc existimo, quàm fame, qui non etiam adhibito
 medicamento, præsertim altissime, ut plerunq;, radices
 ubi fixerit, repelli possit, tum uero, quia si hæc quas dixi
 arbores, tale quid ipsæ possent, tam diu incognitam uim
 utpote uernacularum nobis, futuram haud fuisse. Expe-
 riantur illi tamen. Quod est aliud enim medicorum offi-

cium, quàm cotidie indagare aliquid, & experimento cognoscere, ac unicuiq; morbo quid medeatur inquire-
re? Verum ego omnis interim admonitos uelim, quod in
precedentibus dixi, id credant, magnum esse quidem si-
cut in alijs morbis, ita uel præcipue contra Gallicum,
frugalitatis præsidium, uerum haud tale, ut possit infe-
ctum iam sanguinem, & morbi ueneno corruptū, emen-
dare, nisi quorum hæc uis est, medicamenta accesserint.
Ut si bellum gerant duo aliqui, et hoc apud me alter ob-
tineat, inimicum suum ne adiutem, imputare illi quidem
possim quod non nocuerim, quod adiuuerim etiam haud
debeam. Ita cibi ac potus abstinentia non tollit ipsa qui-
dem morbum, sed non alit. Quasi dicat quis se neq; uin-
cere captum cum possit, neque soluere cum non possit.
Dixi de podagra & de articulari morbo dixi, restitutos
sibi, qui ad frugaliorem se uictum transtulissent, aut à
uino & uenere qui temperassent, de hac scabie, & quæ
illam consequuntur mala, in mentem idem nunquam ue-
nit. Altius infedit enim, quàm ut cito auellatur, ac latius
nires spargit, quàm paruo negotio ut colligi possit, atq;
ita totum occupat, quem inuasit, ut à nulla seorsum par-
te amoueri sustineat, nisi simulatq; uno quasi impetu à
toto expellatur. Mihi sane magno meo incommodo mul-
ta experto ibi, fides sit, sobrie & parce uiuendo, si cui
euadere malum istud liceret iam ante effugisse me, qui
totos

totos tres annos, ad summam maciem extenuaui corpus cum interim non tenerem quidem morbum, sed non etiã eijcerem. Agite tamen ó magnifici promissores, coquite fraxinum, apparate iuniperum & pinum nobis, ac si uideatur buxum adhibete etiam, & cornum aut platanũ, magni apud omnes beneficij gratiam inibitis, si per uos hic adsequamur, quod alioqui tam longe petendum erat Maiusq; multo crit hoc uestrum meritum, quã si efficiant Eucherii piper ut gignat hæc terra, aut cinnamomum ut hic nascatur. Ipse ut cupidissime hoc à uobis, si unquam dederitis accipiam, ita priusquam dederitis nihil credam in uobis tale esse, ne sperabo quidem, sepe iam frustra hiare iussus, illos expectare aurcos montes.

QUOMODO VENTRIS IN
curatione hac, rationem habere
conueniat. Cap. XXI.

TOto curationis tempore parum reddit ueter, idq; & egre & durum, non tam quia parum editur, quã propter medicamenti uim, quæ inest illi exiccatoria, & astringentia. Quanquam audierim, non equaliter omnibus accidisse hoc. Quosdam enim dicunt statim à principio, liquida fuisse aluo, quosdam perpetuo etiam. Quod mirabar certe, cum mihi quadraginta dies ipsos,

ne semel quidem, nisi coacta transmiserit cibum. Potest autem contineri excrementum, ut in hac dieta, in quintū aut sextum diem, sine periculo. Deinde limatura Guaiaci, in aqua decocta bibitur semiuncia in aurora. Quod si primo nihil mouerit, datur sequenti iterum die, aut tertio, si ne sic quidem responderit, tum infundenda subtus clystera, aut balani, cum in usum apparati, imponuntur, nam ducere omnino uētre[m] oportet. Quē si quis cassiæ potu, aut etiā uictu soluat, nihil errasse crediderim ualde, dum ne plusquam semel hoc contingat, & eo mane non bibatur à Guaiaco. Vomitu leuandum non censeo, frigidiora enim facere corpora uomitiones, & inimicas oculis esse, dicit Plinius, maximeq; dentibus. Porro quæ aluum sistant, multa in hoc negotio conueniunt. Primū quod exinanitum iam ante de purgatione corpus est, deinde quia cibi parum adsunt. Sed ut hic clausus ejectionibus locus est, ita nonnihil interim excernitur, aut per sudores propellente nocumenta & superflua Guaiaco, aut in urina, quod liquidius est à cibo. Magnōq; aliud hoc solatio est, quod interim nec inflatio accidit, nec tormina infestant, neq; gustus amaritudo est, uel nausea surgit, aut in caput facile exhalant ut alibi ascendentes à stomacho uapores. Et ut mictū quidē purgetur æger, intelligere facile est, neq; ut hoc fiat inuitamentum aliunde querendum. De sudore dicam pauca.

SVdorem, Si non ultro exeat, querendum aliqui
Sputant, Igitur copiosiori super imposta ueste, in
tertiam, aut quartam interdum horam conlecto egro
eliciunt. Quod & si inter difficillima eorum quæ pati-
mur omnium sit, sensi tamen ad lassitudinem usq; nō ita
defectionem contingere, qui mecum curabantur ægerri-
me ferebant omnes, atq; unum hoc in curatione hac du-
rum esse dicebant. Quod si liceat mihi dicere quid exi-
stimem etiam, non tantum quid didicrim, pene ausim do-
cere, neminem cogendum ut sudet, nisi hoc quod res ipsa
habet, patiatur quis, ut tres aut quattuor horas conti-
neat se quidem in lecto, neq; excedat, & conlectatur, sed
neq; multo obrutus uestitu, neq; immobilis penitus iac-
ceat, in summa nihil magnopere angatur. Multaq; hic
ut alibi temere & solita nostratum medicorum supersti-
tione fieri credo, quæ non oporteat. Nam ut per se mo-
uet sudorem medicina hæc, ita cogi non sustinet. Cuius
rei uel hoc fuerit argumentum, quod nihil maturius su-
dationem mihi, ternis aut quaternis conlectus pellibus
prouenire sensi, quàm sub una quoties decubui stragula.
Verum hæc intelligi uolo, exudandum omnino uelim, et
si id nulla spōte fiat citu opus uideri, sed leuiter. Quippe

uiolentum nihil probo. Fugiendosq; ad ignes qui torre-
 re corpora solent, aut copiosius aestuaria calefacere, ma-
 neo. Frangunt enim corpora & humores, uirium fomen-
 ta, exhauriunt. Quod uero leuiter dixi, hoc sic capien-
 dum est, quod qui una se sub stragula aliquantisper con-
 tineat, etiam si ad molestiam usq; non oneretur, aut indi-
 gnationem, satis eum, Guaiaco intus operante, sudatu-
 rum putem.

QUOMODO IUVET MEDICINA

hæc, & paulatim an repente sanescant

ea homines. Caput XXIII.

Sed iam tempus esse reor medicinæ huius effectus,
 quomodo sentiatur, & quando tandem incipiant
 consanescere ægri, citumq; eius iuuamentum sit & uc-
 lox, an tardum & lentum, dicere. Vbi ut in alijs, ea dicā
 quæ uidi ipse & cognoui, hoc iam præmonens, istam in
 me culpam ne conijciat aliquis, si cui alter atq; ego scri-
 pserim cueniat. Didici autem iuuamentum eius paulatim
 intelligi, non repente, sensim procedere, nõ impetu ferri
 Tantum abest enim statim iuuare eam, aut cum liberat
 cito lenire dolores, ut etiam à principio, in quindecim
 plerunq; diem, acerrime intendat morbum & cruciatus
 augeat ac ulcera dilatet, intantum ut peius quis per eos
 dies,

dies, quàm unquam prius habere sibi uideatur, siue tunc ab intimis eruitur morbus, & erucendo dolor est, siue ea que tunc fit in corporis habitu alteratio, cum quodam fragore & concussione perumpens torquet. Certe enim radices mali huius extrahit medicamentum hoc, idq; nõ nullis haud longe ab ingressu facere incipit, quibusdam interposita mora. Nemini ante septimum diem, multis ut mihi, post uigesimum, sed longioris moræ uitium est ab ipsis aliquando ægris, quando circa uictum sibi plusculum indulgēt. Apud me quod prius dixi, peccatum est in coquēdo Guaiaco, quia enim tenuius illud apparauerant medici, quàm oportebat, serius uim eius sumi expertus. Audiui medicos dicere, quia sit alia aliorum corporum ratio, mature aut sero prouenire. Certum est hoc enim quod identidem mihi crebro inculcat Stromerus, nobis qui subtiliori agimur spiritu, & in studijs literarū attentius uersamur, morbos, plerunq; si accidant, uehementiores esse & longiores. Restri præterea hic ut alibi multum putant, quibus in corpore locis morbus sit & dextera quidem pars sanabilior est quàm leua. Quoniam Alexander inquit, per exercitationem ampliorem materiæ compescuntur, reddunturq; sanitati opportuniore. Aiunt & extrema difficilius sanari, quod remota à corpore, alimentum accipere, non nisi tãdem possent. Ibiq; animaduertendum, ascendat an descendat malum.

Celsus ait, quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est, atq; iterum. Dolor omnis medicina minus patet, qui sursum procedit. Porro in pudendis quæ innascuntur, ut doloris sunt propter inflammationem (cui obnoxie imprimis sunt hæ partes) intensissimi acerrimiq; ita statim & cum primis sanescunt. Qui ut in alijs moueri medicina omnibus possunt, ita propter recens inductum Guaiaci usum, haud scio an sic habeant semper. Hoc omnibus curæ fuerit, ubi ubi dolent, & quacumq; egritudinis huius specie infestentur, bene Guaiacum ut apparent cuius decoctum ubi tanto iam tempore potum est, quantum ut in uenas se diffundat, satis creditum, paulatim decrescit dolor, aliquando etiam acrior subinde reuertitur ac deccdit. Nam ubi semel minui coeperit, si recrudescat etiam, non dicitur multum. Ulcera uero quibus sunt, his quam latissime caro circumadeditur. Atq; hoc est incipientis tamen sanitatis argumentum. Mihi quidem ut nunquam antea, nudari in tibia os contigit, latitudine unguis humani, idq; uicesimo quinto tandem die, meo magno terrore, sed nulla reparandæ carnis difficultate. Adcreuit enim paucos intra dies. Itaq; uideo naturam ei esse, subtus deperare ulcera, & sub carne uim prius suam experiri. Adhuc paucos uidi, item quibus consanuissent in totum ulcera, inclusi donec tenerentur. Atq; igitur audui quosdam multa ibi expertos, dicere, tum de muni
finem

finem effectui suo imponere Guaiacum, ubi iam ad cibum redierit aeger, & per omnia pristinam resumpsit uiuendi consuetudinem. Dixi prius ad quadragesimum iuxta diem ab exitu negotium fuisse mihi. Quae omnia, utcumque estimanda ueniunt, intelligo, ut plurimum differri in longum eius opus. Neque enim abrumpere est huius medicinae, sed paulatim corrigere sanguinem, in quo uitiato, uniuersa morbi uis inest, & humores noxios, mali ipsius alimenta, arcere à corpore, & deriuare, alijs quidem in urinam & sudores, in sedis excrementa alijs. Omnino autem, ad sanitatem inclinante iam morbo, opus eius primum est, sudores extrudere, proximum per urinam meatus depurgare, unde miras eluit sordes. Et tunc quidem incipiunt manus ac pedes frigescere, in mirum modum, atque adeo, ut deserta à colore penitus uideantur. Quod medici aiunt iccirco fieri, quod tunc ab extremis trahat calorem hoc medicamentum ad interranea, quibus calfactis & ipsis, tum se dispergat extra. Certe enim qui à Guaiaco conualuerunt, calidissimis esse membris in comperto est. Ac mihi cum hyemes proximas sex aut septem, in tantum frigerent crura ac pedes, ut satis nunquam, multis etiam inductis uestibus calc fieri possent, adeo calent nunc, ut simplici ut plurimum indumento frigus arceam. Quibus sic cognitis, ad illud tandem eundem est, quod sit Guaiaci opus, & contra quos

morbos iuuamentum.

QVAE EIVS VIS, ET QVOS CON-
tra morbos qui effectus. Caput XXIII.

Opus eius precipuum est & peculiare, tollere in uniuersum, & à radice morbum Gallicum, sed magis uetustum iam & antiquatum. Videmus enim qui ex inueterato languerent, citius his, qui recenti adhuc scabie tenebantur, & melius restitutos. Non quod etiam in his quippiam insanabile relinqueretur, sed quia difficilius procedit curatio, & diutius inhaeret morbus, ac ægrius auellitur. Itaq; tumores, & collectiones ac durities, & sinus, & tubera, quæ multos iam annos steterunt soluit ac dissipat, cum miraculo. Fluxiones siue consumat, siue auertat, penitus aufert. Ulcera ad suppurationem deducit, gratissimo per omnia sensu. Et siquid in intimis latet, eruit. Itaq; alijs ut mihi ossa denudat, alijs neruos ostendit & uenas perumpit, aut altissime exedit, infectus morbo partes tanto cum foetore ac foeditate ut ferri odor ille non possit. Porro uim ei esse colligunt phisici ex calfactoriam, desiccatoriam, & uitia sanguinis emendare ac iocineris dicunt, sed hæc omnia tanto temperamento, ut indifferenter ex calida & frigida languentes causa leuet. Quare & fluxus moratur siccitate
sua no.

sua nocentes humores, qui profluunt perimens, aut ortū
 eorum eradicans, & intermissum bonum corporis habi-
 tum restituit. Pituitam extenuat, obstrictos urinae me-
 tus, quod cum ex perunctionibus frequēter accidit, tum
 uel alias etiam hoc in morbo aperit, eamq; stimulat &
 impellit. Quo argumento, iuuare calculosos credunt, &
 è uesica lapides eijcere. Exquisitum habeo, bilem quæ
 atra dicitur, uehementissime detrahere eam. Itaq; & hi-
 lariorem reddit, & iracundiam cōpescit. Omnino enim
 magna ei uis est contra melancholiam. Neq; non inte-
 rim distillationes abripit, & à fluctionibus caput libe-
 rat, eiusq; grauitatem recalsacto ut putare licet, cere-
 bro leuigat. Fertur & emendare male curata prius uul-
 nera, quoquo ea inflicta sint, rescissa eorum cicatrice.
 Diuturniorem in corpore maciē corrigit, Itaq; à cura-
 tione hac in reliquum tempus, ualde pigrescunt homi-
 nes. Mirabili uirtute adseritur, cōtra oris graueolentiā,
 & emendare, quæ & ipsa, ex perunctionum uitio uenit
 anime grauitatem. Iuuat interanea, imprimis stom-
 achum, quem renouat ex toto, aluumq; facit, ut unquam
 prius bonam. Egregius est eius ad membra extenuata &
 imminuta effectus, auget ea & explet, contractos ner-
 uos extendit, laxos solidat et confirmat. Compertum est
 & stupida hoc ex morbo quæ sint, excitari, & ad sen-
 sum uigoremq; priscum renocari, ac motum recipere.

Dixi prius, circa aluum esse uaria, alijs enim astringere eam, alijs ad laxitudinē usq; soluere. Rursus quibusdam primo statim cohibere, deinde laxare & emollire, & dari ad ciendum eam ramentum ipsum minutissime confractum, semuncia potu. Dixi item non dari, pro uirium portione eius modum, neq; enim infirmat datum. Iam hoc autem quarta nondum decoctione exhauriri eius uirtutem, haud alijs credo, sed ipse comperi. Quamquam priorem quamlibet ualentiorē esse non negem. Sunt qui magna fiducia credant, ad fistulas ipsam et cancrum & cancrenas proficere. Medetur suspiriosis & anhelantibus, si hoc à morbo, aut ex perunctione sit uitium. Sed quia prius exposui, quæ mala secum inuehat morbus, superuacaneum est hic ea repetere. Tollit omnia & perimit ac extinguit, ut prius dixi, si uetustissima sint facillime, iam & podagricis datur pari iuuamento. Duos uidi ipse conualuisse, cū acerbissime affecti pedibus essent. Sed medici differenter hoc fieri putant, & solum prouidisse his, ex frigida causa quibus sit egritudo, quod eum illis exposulandum relinquo. Salutare est hoc etiam remedium contra paralysim. Restinguit recentem eam ac discutit, quod ex relatione grauium uirorum qui hoc cognouerunt, scribo, nam ipse nondum uidi, qui sic liberatus esset. Accedebat & leprosum quendam Riccius mihiq; dixit postea, non ex toto leuatum quidem, sed

sed factum tamē multo meliorem, ac non parum esse mī-
 diorem iam, & talem ferri qui possit. Ita ut sibi uideatur
 tegere omnino ac remorari lepram hoc medicamentum
 posse, auferre fortasse non ita. Quod si iteretur aut sepe
 etiam ad eatur curatio, tum se credere, diutissime differri
 summum morbi nocumentum, quanquam spes sibi per-
 magna sit, recenti iam malo si hac uia occursum fuerit,
 posse illud abstergi penitus, & restitui ægrum. Conan-
 tur iam etiam, quia uis sit ei siccifica, ad aquam intercu-
 tcm dare ipsam, cuius rei euentum expectamus. Cogni-
 tum est ad comitalem morbum utiliter sumi, ut medici
 dicunt, frigida morbo species si fuerit. Vidi ex aliorum
 etiam morborum nocumentis, qui intus laborarent, &
 stomachis essent corruptis, ac deprauatis, præterea ma-
 le qui perficerent cibum, & qui ex longa ægritudine re-
 colligere se uellent, ac uires reparare. Huic curationi ac-
 ringere se, non dehortantibus medicis, Riccio etiam pro-
 bante in aliquibus, quod cognoscere se diceret à sanis
 etiam aut non magnopere adfectis adiri, citra nocumen-
 tum eam, pertinaciter credere se enim bonam corporis
 constitutionem si sit, seruare eam, tueri & confirmare.
 Atq; hæc de iuuamentis Guaiaci dixisse sufficiat, quo-
 rum si causas à me percontetur aliquis, tunc ad medicos
 eum remitto expertos. Nam ipse nihil tale profiteor,
 neq; ita ingressus sum, ut eorum quæ scriberem, cōtinuo

rationem quoq; redderem, sed hoc promisi, quicquid de Guaiaco comperissem, aut in me, aut in alijs, & quae uel ipse uidissem, uel ex alijs auditu accepissem, optima in literas fide referrem, relicturus ansam post me multis, qui rem pro sua dignitate explicabunt. Et iam, ne cui incognitum sit, in me quid effecerit Guaiacum, dicā, quibus corporis partibus, & quomodo affectus fuerim.

QVOS MIHI MORBOS ADEMERIT hoc remedium. Caput XXV.

VEL uno hoc euentu cognitum est, in nullo nos corporis malo, quantumcunq; conclamato desperare oportere. Quot eramus enim à medicis deplorati iam, qui subita & quasi caelitus interueniente Guaiaci ope restitimus. Quendam noui uere amicum mihi qui acerbissime diuexante me tum morbo, cum per dolores nec quiescere noctu liceret, nec interdium cibum capere, suasit mortem mihi, quandoquidem remedium non inueniretur, & defluere corpus tabo, ingenti cum dolore & nulla inclinationis spe uideretur, consciscerem. Iam te inuito huic malo eripi decet inquiring. Atq; is quidem Christianos nos esse oblitus erat, amicos esse plus etiam quam oportuit meminerat. Omnia in illis olim martyribus, qui strenue cruciatus pro Christo pertulerūt suspicienda

cienda sunt, si quis tamen deficere possit, ac animo labi,
 certe hoc torquente morbo poterit. Nego tale aliquid
 passum etiam Licinij Cecinnæ patrem, cum se papauc-
 ris succo, interimeret. Nec ita in patibili fuisse ualetudi-
 ne alios qui hoc idem factitarunt. Certe enim hæc lues
 uel sola sceditate, nedum cruciatibus, qui super omnes
 immensi sunt, uitæ odium gignere potis est. Speusippo
 philosopho paralyti ad desperationem usque conuulso
 olim, cum ueberetur obuiam Diogeni, atq; illi salue di-
 ceret, respödisse Diogenem serunt, tu quoq; nequaquam
 salue, qui eiusmodi cum sis, uiuere sustines. Idem ille sic ri-
 gide philosophari solitus, quid dixisset me conspicatus,
 cum & pariter illis, qui paralyti tenentur cruciarer, &
 ita essem aspectu ac odore foedus, ut omnibus essem gra-
 uis, quibusdam odio etiam, uiuebam tamen, nonnulla ad
 huc spe, quãquam toties frustratus, magnificis medico-
 rum promissis. Et nequis una aliqua parte ægrotasse me
 putet, aut leuiter, dicam ut affectus fuerim. Primum si-
 nistro pede eram inutilis iam, hærente ibi octo plus an-
 nis morbo, & in media quidem tibia, qua parte tenuissi-
 ma cruri obducitur caro, ulcera erant cum inflatione
 carnis inflammata, putrescentia, ingenti cum dolore,
 & huiusmodi ut uno sanescente, erumperet statim aliud
 Erant enim complura spaxim, nec ope medicorum fieri
 poterat, in unum omnia ut redigerentur. Supra ea tuber

erat, ut os crederetur ita induratum, & in eo suppura-
gens citra intermissionem dolor immensus, immodicus,
fuit & supra dextrum proxime talum collectio, & ipsa
in ossis modum dura, ex recentis olim morbi reliquijs ue-
tustissima. Hanc mihi ferro, hanc igni & causticis om-
nibus adaperire cum molirentur medici, nihil profice-
runt. Illa autem modo uehementer intumescibat, ac sum-
mo cum dolore, modo residebat mitior. Dolebatq; mi-
nus igni admoto pede, nec sustinuit tamen multiplici ue-
ste contegi. Eo fluxus erat uehemens, et qui irrestingui-
bilis plane uideretur. Ac quoties pedi insisterem, dolore
afficiebar impatibiliter. Deinde superius coxa & genu
penitus confriguerant, attenuato ibi ad summam usque
macretudinem femore, atq; ita imminuta carne ut prae-
ter cutem, uix esse uideretur, quo se os contegeret. Prae-
terea intantum luxata utraq; iunctura fuit, ut diu eger-
rime liceret insistere, tandem non amplius etiam euani-
da omnino ex clunibus altera. Dolebat item leuus hume-
rus, ut leuari iam brachium non posset, debilitata extre-
ma scapula occalluerat, & in medio musculo tuber oui
magnitudine imminuto alijs partibus admiram tenuita-
tem brachio, ad ipsam usq; manum, & in dextero late-
re, sub infima statim costa, ulcus erat, sine dolore quide,
sed saedum quoddam pus effluens & spurca manans sa-
nie, fistulae in morem angusto exterius ore, ac ampla in-
tus ca

tus cauitate. Supraq; ipsum aliud uerum tuber, quasi
 supernato costæ quodam ibi osse. Deniq; à summo retro
 uertice fluxus ibat, ad omnia ista, manifesto sensu. Qua
 incipiebat is ad lenissimum etiam tactum, quasi pertuso
 craneo dolebat caput, nec uerti in tergum, nisi cum ipso
 una corpore facies potuit. Adde illud, quod solum si mi-
 hi admisset Guaiaci medicina, tamen permaximam eius
 uim prædicare debueram. Somnum meridianum, quem
 perditæ appetebam, & cui ita deditus eram, ut nullo in-
 termitterem die, totos pene sex annos, cum mihi accla-
 marent medici serè unam hanc esse omnium mihi mor-
 borum causam, ego tamen refragare desiderio nõ pos-
 sem. At nunc in tantum illud abiit, ut credo si me inui-
 tem etiã dormire interdum non possum. His tot tantisq;
 infestatus malis, cum desperassent omnes, me tamen bo-
 nus credo meus Genius, quiddam adhuc expectare iube-
 ret, Ecce ad Guaiaci succursum respirare ausus sum.
 Quam deus mentem bonis omnibus indat, nunquam ut
 sperare desinat. Me quidem nihil poenitet mei, & si hoc
 alioqui concessum sit diu, incolumem etiam & ualidum
 uicturum, magna spe teneor. Ac de morbo quidem, &
 ex Guaiaco quod est remedio, quæ occurrebant scripsi,
 optima certe fide, & ut me a tulit facultas, facturus hic
 finem, nisi & post curationem hanc, ut se habere in ui-
 flus ratione ægrum conueniat, admonendos putarem.

qui hæc legent. Id quod breuiter & ipsum præstabo.

QVAE CIRCA VICTVM POST
curationem hanc obseruare con-
ueniat. Caput XXVI.

IN præcedentibus monui totos tres menses at saltem duos post curationem hanc, & ubi egressus iam est medicinae huius claustrum æger, quadam consequenter circa victum obseruatione utendum esse. Iam ipsum illud quia peculiariter & suo loco tractandum uenit, intantum esse necessarium dico, ut negem sicui reparata sanitas est, duraturam, nisi curiose obseruet post receptam ualeitudinem multa, & quasi adhuc clausus teneatur, ita quoddam intra præscriptum aliquandiu uiuat. Et tres quidem statuunt his, qui aut ualde attenuati fuerunt in morbo, & multis obnoxij fluctionibus ac penitus affectis neruis, aut artubus, aut non ita firmo putantur corpore, ut breue recolligendis uiribus tempus sufficiat, qui contra ualidiores, nec ita deperditi, aut confracti, his duos ab egressu menses satis esse credunt. Ego ut tutissime prospiciam his, qui me sequentur quàm longissime tenendum hoc præscriptum suaserim, ac primum omnium à uenere abstinendum diutissime. Quod per Guaiacam, qui conualuerunt, teneris & per omnia imbecillis

cillis iã adhuc sunt, & quasi renatis corporibus, in quæ
 impetum faciens coitus, ubi debilem illam, & haud dum
 maturam uirium recollectionem oppreſſerit, diſſoluit
 ſtatim membrorum robur omnium, ac diſperdit. Et quia
 ueneris non unum aliquod membrorum, ſed uniuerſum
 uno lapſu corpus in diſcrimen abſtrahit, quid aliud face-
 re putandus eſt, qui ſic exhaustus coit, quã multo mor-
 tem qui accerſit ſibi, aut præproperam uirium interniti-
 cionem cõſciſcit, uel omnem in manifeſtum exitium ua-
 letudinem abiicit. Quod ſi non omnibus, qui bono etiam
 ſunt corporis habitu, & nullo tenentur morbo, concum-
 bere permittitur, quanto illis hoc fugiendum eſt opere,
 quos ſic amiſſis uiribus reparandæ conualeſcentiæ ſtu-
 dium intendere oportet? Et ſi ante decimumquartũ æta-
 tis annum, nemo puer coeundi potens eſt, utpote non
 plenis dum, ad rem periculoſam experiendam uiribus,
 quã danda opera eſt, ne qui ſic renaſcitur, antequam
 recipiat uires, temere conuellendum ſe præbeat. Proxi-
 mum huic quia iugi fame extenuatis, acerrima incumbit
 edendi appetentia, minime indulgere ei, & quantũ fieri
 poſſit, continentiffime circa uicturationẽ uerſari. Itaq;
 præ exiguo prius cibo utendum, deinde paulatim plenius
 nec niſi longo admodum interuallo, ad priſtinam edendi
 conſuetudinem reuertendum, ſenſimq; adſueſcendum, ni-
 hil præcipitanter innouandum. Bibendum autem uim

omnino nihil, nisi quod multa prius aqua dilutum sit, et quod ipsum subtile alioquin odoratum, et clarū sit, idq; moderatissime. Muniat se uero contra aëris occursum, temporibus maxime quæ frigore, uento ac pluuijs infestant, aut uero rarissime in propatulum exeat. Cibum bis die sumat, uespere tenuius, ibiq; nunquam toto eo tempore, appetitui indulgeat, et satietatem ut summe malū fugiat. Esuq; piscium uitet, magis quàm omnia, et carnibus uescatur ex animalium pullis, quæ facilioris sunt concoctionis, ac optimi succi, quæ ex medicorum super hoc placitis dignoscere est. Atq; hæc ad duos illos aut tres menses referenda, nam quæ præterea obseruanda, ex his quæ sequuntur planius discantur. Breuiter enim admonebo quedam, non tam his qui ope Guaiaci, quàm qui utcunq; quolibet ex morbo conualuerunt, aut quibus alioqui intensior ualeitudinis cura est, sequenda ueniunt. Quo loco inter præcipua animaduertendum est, quanquam hoc omnes iam norunt, uel unum hoc esse, morbum hunc molestissimum quod faciat, quod summa est in dieta difficultas, cum post de bellatum cum, nõ una aliqua et simplex circa uictum obseruanda ratio sit, sed multiplex, et omnifariam ineunda. Ita ut quæ omnibus his morbis, quos consequi cum diximus secunda, aut aduersa sunt, appetenda aut fugienda uno in totum studio sibi proponere debeat, is qui cõualuit. Quare cu-

re curioso per omnia uictu cauere oportet, ut ordinate
 omnia agantur. Quanquam si quos seruauit hæc medi-
 cina, his magnum quoddam est solatium, quod putant
 eius periti, post receptam sic ualitudinem, & exactum
 obseruationis quæ eam consequitur tempus, in nullo
 quæquam periclitaturum, quod non contra pristinam
 uiuendi consuetudinem, siquidem non omnino inordina-
 ta ea fuerit admittat. Perinde enim consulendum esse ei
 qui sic restitutus est, atq; his qui morbo nunquam tenti
 fuerunt. Quamobrem non ita curandum esse arbitran-
 tur, quid edat aliquis quàm illud quantum edat, nullūq;
 cibi genus fugiendum, nullum habendū circa uictus qua-
 litatem delectum, nihil accurandum, quod non ad com-
 munem ualitudinis conseruationem, ac uniuersalē mor-
 borum omnium euitationem pertinere sciatur. Vbi præ-
 cipuū fortasse fuerit quod Celsus docet, ut caueat quisq;
 ne in secunda ualitudine aduersæ præsidia cōsumantur.
 Seruatur autem ualitudo ut idem inquit diæta, pharma-
 co, unctione, frictione, balneis, exercitatione, uectatio-
 ne, & clara lectione. Quæ ut consideranda aut plenissi-
 me, aut omnia sint, ab illo petendum relinquo. Hic bre-
 uiter pauca attingam. Et ad diætā quod pertinet grato
 arbitror & modice uescendum. Ac cibos adsumi conue-
 nire & potiones, quæ facillime concoquantur. Nam ut
 Paulus ait. Caput educationis est, ut sit cibus coctus faci-
 lis, boni alimenti, haud quaquam lentus aut glutinosus,

neq; superfluitatibus redundans, potio autem uinum aquosum, album, purum, aquæ paulum sustinens. Et Celsus, Cibis sit inquit, sine pinguibus, sine glutinosis & inflantibus. Abstinentumq; eiusdem consilio huiusmodi in morbis ab omnibus salsis, acris, & acidis, ea potio ratione, qua in precedentibus monui. Maximū Paulus ait, in cibatione satietatis peccatum est. Nam etsi uentriculus probe concoquit, uenæ tamen nimis repletæ, laborant, dilatantur, rumpuntur, obturantur, & flatu implentur, atq; in totum pessimos ex facietate morbos constare in confesso est. Tantopere nequis se impleat fugiendum censet ille. Ego non hoc tantum, sed adhuc etiam nihil intente coquendum, nihil condiendum anxie existimo. Dandamq; operam, ne complura apponantur, & diuersi generis sercula, nec quemadmodum isti solent diuites, sex, septem, aut interdum decem una cœna missus importandos. Mirum est enim quàm hæc obsint, non stomacho tantum, sed digestioni etiam uniuersæ. Itaq; illud iterum eodem ab authore repetendum quod ait. Summopere uitandam alimentorum uarietatem, præsertim contrariæ ubi fuerint in eis facultates. Nam quæ sic ingeruntur concoctioni resistunt. Atq; hoc sentiunt Galenus & Auicenna, omnesq; emunctioris in medicina iudicij. Catonis apud Ciceronem præceptum est, tantum cibi, ac potionis adhibendum esse, ut reficiantur uires,

non etiam opprimantur. Quare ut plurimum leniter
 prandendum Xenophontis consilio, ut sit uidelicet lo-
 cus coenae. Plane ex illis est hic morbus, quos ex plenitu-
 dine prouenire Galenus autumat. Quod sic intelligen-
 dum est, non ut omnes qui in crapula degunt, morbo sta-
 tim Gallico obnoxios fieri existimem, quanquam morbi
 hos manent, quique sint, grauissimi, sed eo si quis ante la-
 boraucrit, si intemperanter edat ac bibat, recidere illuc
 necessario. Itaque cibus adsumatur neque uariis, neque mul-
 tus, quo ne oneretur stomachus, et impediatur digestio.
 Deinde is, qui ut monui, concoctu facilis sit, difficulter
 perficiuntur, Plinius inquit, omnia in cibis acria, nimia
 et auide hausta, et in aestate quam hyeme difficilius, ac
 in senecta quam in iuuenta. Apud Ciceronem est, qui ca-
 ret epulis exstructisque mensis, et frequentibus poculis,
 caret item uinolentia, cruditate, et insomnijs. Quia au-
 tem post hanc curationem uidendum corpus inanitum
 hactenus et extenuatum, ad se reduci quomodo possit.
 Cibis fortasse danda opera his, qui augent, ac corpus
 implent, non noxijs illud quidem humoribus, sed qualia
 Celsus commemorat primi libri capite tertio. Plinius
 quoque dicit, Augescunt corpora dulcibus atque pingui-
 bus et potu, minuantur siccis et aridis, frigidisque ac siti.
 Sed hoc caute tractandum uenit, propter ea quae saepe
 prius monui. Quoniam uero obseruandum per omnia

uentrem Gelenus monet. Quicquid enim iniquis, in hoc corrumpitur, id toti morborum putredinis causa fit corpori, potiones ac cibos adsumendos credo, ut Celsus docet, qui simul & alant, & uentrem emolliant. Quod si quis malo instigante Genio, impleat se etiam, & supra quàm ferri possit cibis oneret stomachum. si quidem à somno præsidium petat, audiendus ei Plinius est sic dicens. Somno concoquere corpulentie, quàm firmitati utilius, ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere. Sin uero ut multi suadent, & Paulus in primis docet, uomitione leuari uoluerit, quãdoquidem per uomitum magnis sæpe malis obstitum est, leget illius doctrinam quàm facile quis uomat ostendentem. Quod si utrumq; istorum aut neglectum fuerit, aut tardius quàm oportuit tentatum, tunc ad medicinam fortasse recurrendum. Quæ de, si eo compulsus æger sit, non habeo quod præcipiam, nisi hoc sæpe à me dictum iam prius sano & docto medico, aut bene experto, potius quàm exquisite docto, & qui eoacte infundat pharmaca, simplicia ea, nobisq; si fieri potest uernacula, se committat. Qui si ducendam subtus aluum suaserit, tunc meminisse oportet eius quod Paulus docet, non sæpe faciendũ hoc, ne ob crebram irritationem spontaneæ excretionis opus, obliuioni natura tradat. In cibis sane qui salubres, quiq; noxij sunt & quomodo eorum quisq; adficiat, si quis nõ
omnia

omnia dixerit, nihil dixerit. Itaq; legēdos cenſeo autho-
res, Celſum quidē breuiter genera exequētē, Paulum ue-
ro ciborum facultates capitibus iuxta quatuor & uigin-
ti ad longum pertractantem. Aut uero unum omnibus
ſatisfaciētē Galenum, qui in libris alimentorum nihil
prætermittit. Atq; ita iam de uictu finem facturus eram,
niſi occurreret obiret quædam conſignanda eſſe. Et de
ouis primum hæc admonebo, Nullus eſt alius inquit Pla-
nius cibus, qui in ægritudine alat, neq; oneret, ſimulq;
uini uſum & cibi habeat. Et Auicennas, uitellum ouoriū
gallinæ, perdicis uel phaſianæ ſupra diā eſſe alimenta,
his quibus diminutus ſanguis, aut diſſoluti ſpiritus car-
diaci. Alexander Aphrodiſeus, putat omnium comple-
cti in ſe qualitates elementorum omnium, deniq; mundi
quendam meſſe ouo ſpeciem, cum quod ex quattuor cō-
ſtet elementis, tum quod in ſphericam conglobetur ſa-
ciem, ac uitalem obtineat potentiam. Oua frixa cōplu-
res damnant, & in his Paulus & Galenus. Idemq; ex
oleribus quod eſt alimentum non probat. Damnant &
alii multi, etſi M. Cato ad cœlum tulerit braſſicam. Eius
qui ptiſana cotidie uſcatur ad ſatietatem, cibus alijs nul-
lis impediri nutrimentum Galenus putat. Et de faba in-
quit, idem dicerem niſi inflaret. De lactis & in cibo &
in medicina uſu pulcherrime Paulus. Alexander, Lac
inquit conſoctu facile eſt & probe nutrit, quia facile in

sanguinem transire potest, quod è sanguine factum est, et fere sanguis est albefactus. Hæc ex multis pauca. Qui sanitati studet, quanta sit uimi potentia Paulus ait, nescire non debet. Idem si quempiam mordeat uinum, frigidâ aquam bibere debet. Postero die absynthij cremorem sumere, ambulare, fricari, lauachrum ingredi, atq; subinde exiguo cibo refici. Fugienda uina & quæ musta nuper Galenus ait, & quæ uetera nimis. Hæc enim superflue calefaciunt, illa omnino non calefaciunt. Victus extenuans ait Paulus, ad bonam ualetudinem tuendam, multo tutior est eo, qui crassitudinem inducit. At quia exiguum alimentum præbet, nihil uel firmitudinis uel roboris corpori præstat. Quare post subdit, mediæ materiæ alimenta omnium præstantissima sunt, utpote mediocris substantiæ sanguinem quæ producunt. Atq; ut huiuscemodi edulia corporibus nostris commodissima sunt, ita uitiosum succum generantia, maxime noxia, semperq; fugienda. Hæc Paulus. Atq; idem docet omnino alio magis alere panem siligineum, triticeum difficilis esse concoctionis, & inflare, hordeaceum imbecillis alimenti. In totû de uictu cognoscere qui uolet, hunc quod dixi legat cum Galeno. Vnctionum, apud nos quidem haud fuit unquam usus, apud Italos uero ut fuit, ita fere in totum exoleuit. Frictionem ut nihil præterea commendat Galenus, multa & crebro, de hac iterando inculcans,

culcans, præsertim in libris de tuenda sanitate qui in-
 scribuntur. Eandem summe extulit Asclepiades, mul-
 tum Hippocrates, huius est illud, à multis postea repe-
 titum, frictione uehemens si sit, durari corpus, si lenis,
 molliri, si multa, minui, si modica, impleri. Hac cotidie
 utens hoc tempore mane præsertim, quando à lecto sur-
 git, Vir doctissimus Erasimus Roterodamus tueri se in-
 coluntatem, ualde imbecillis alioqui corporis, putat.
 Meq; ut nihil præterea obnixè monet, ut faciam, ac stu-
 diosos præterea omnes. Sequor amici suasionem, & iu-
 uamentum sentio. Quidam interdiciunt lauaciones, ac in
 uniuersum balneas, easq; insalubres dicunt omnibus, qui
 ex hoc morbo conualuerint, puto quia neruos emolliunt
 ac resoluunt, uetantq; aqua persundi. Alioqui sudatio-
 nes non improbando. Aqua neruis officit, Alexander in-
 quit, etiam calida, uerum non quia calida sed quia humi-
 da. Calidum lauacrum commendans Paulus sic inquit.
 Soluit fatigationem, discutit plenitudinem, calfacit, mi-
 tigt, mollit, flatu diffundit, somnum allicit, corpulen-
 tum reddit. Est uero commodissimum cuiq; uiro & mu-
 lieri, puero & seni & priuatis. Sic Paulus. Verum hoc
 tempore non nisi rarissime, lauant Itali, quod miror, cū
 cotidie soliti olim sint, ut literæ testantur, & thermas
 rum Romæ uestigia urbium in morem ex ædificatarum.
 In exercitijs modum esse adseruandum Galenus docet.

Immoderationem inquitens ego ubiq; uitupero. Idem ait: Sicut maxime commodum est ad sanitatem ante cibum exercitium, ita nocentissimus omnis post adsumptum eū motus. Distribuitur enim ex uentre cibus, antequam digeratur, & exinde multitudo crudorum aggregatur humorum secundum uenas, unde ægritudines generari omnimodæ consueuerunt. Tandiu exercitationi indulgendum Paulus suadet, quoad in tumorem corpus attollatur & rubescat, & motus firmi æquabiles & faciles sint, atq; sudor uapori uideatur commisceri. Quiescendum autem tunc primum, cum ex prædictis mutetur aliquid. Dandam & quietem ei membro quod sanitati nuper restitutum sit monent. Itaq; pedis remedium quies est inquit Hippocrates. Vnde Alexander colligit, quod curatum iterum est, quiescere oportere. Motus enim ait confluuiū agit materiæ superuacue, quæ excitare potest inflammationem. Equitare ei cui genua dolent inimicissimum Celsus ait. Idem equitare podagricis quoq; alicnum existimat. Voce exercebant se ueteres etiam, siue caneretur aliquid, siue clarius legeretur. Dixi obiter tractatum hæc me, & nulla magna cura, sed ut quodq; imprimis monitu dignum incideret, nullo etiam ordine. Nemo requirat hic aliquid igitur. Si cognoscere uelit, docui quos apud authores, quæ inueniri possunt. Atq; aliud ecce subit iterum, oportet enim qui tueri corporis sanitatem

ratem uelit, duo maxime curare Galenus dicit, Vnum
 cibus conueniens ut sit, alterum mundificatio illi ut su-
 perueniat eorum, quæ superflua ex cibo relinquuntur.
 Paulus inquit, Veteres satis putabant ad bonam ualetu-
 dinem tuendam, si cotidie & alui onera & urina com-
 mode ac sine reprehensione pro alimentorum potusq;
 portione deijcerentur. De uenere nihil monendo præ-
 termisit Galenus, omnibuseam qui sicco temperamento
 sunt inimicam scribens, potissimum his qui adhuc frigi-
 do etiam. Nam innoxia inquit uenus his tantum est, qui
 calidi sunt ac humidi, & qui genitura abundant. Et ite-
 rum, Quibus inculpata inquit corporis constitutio est,
 non debent hi à uenere omnino abstinere, quemadmo-
 dum frigidi & sicci. Item Paulus, Concubitus sicciore
 omnes lædit, maxime, si ariditate frigus quoq; iunga-
 tur. Calidis uero & humidis duntaxat tutus est, Ut la-
 bores Paulus inquit, sic & concubitus si modus serue-
 tur, utilis est. Hoc debent meminisse omnes. Coitum pro-
 pter neruos fugiendū, magna cura, his qui Gallico mor-
 bo laborauerunt. Pueros putat Paulus excreendos, ut
 inquiens & corpore & animo laborantes à libidinis
 impetu cohibeantur, coitum morbo comiciali comparat
 Hippocrates. Alexander Magnus solebat dicere coitum
 & somnum, duo maxima esse mortalitatis signa. Despi-
 cienda & aëris salubritas, magnum ualeitudinis firma-

mentum. Aër Paulus inquit, ex malis uaporibus p̄c̄a
 silentem auram eructantibus, aut aliquam iuxta cloaca
 infectus, aut nebulosus, aut qui in ualle, undiq; monti-
 bus cincta continetur, ætatem omnem, omnemq; tempe-
 raturam similiter lædit, optimus uero omnibus prodest.
 Quippe temperato corpori, temperatus, inquit, di-
 stemperatus qui contrariam habuerit temperaturam
 utilis est. Morbus non est alius Galenus inquit, nisi mo-
 tus extra naturam. Idem ait, Sanum intelligunt medici,
 cuius omnia membra secundum naturæ cursum existunt
 contra infirmum, si quod suam naturam egrediatur.
 Nequis à concitatione confestim bibat, medicorum do-
 ctrina cautum est. Illi etiam omnem repentinam muta-
 tionem periculosam dicunt. Receptum est & hoc per-
 petuum otium bonæ ualeitudini maxime aduersari, con-
 tra medio cre exercitium summo esse præsidio. Galenus
 inquit, maximum est malum ad sanitatis custodiam pro-
 funda corporis quies, sicut & maximum bonum mode-
 rata motio. De somno, quando is capeffendus & quan-
 tus, abunde Paulus docet, & quæ recte aditum eum se-
 quantur commoda ostendit. Meridianum omnes dam-
 nant. His qui tristioris sunt naturæ, aut curis laceran-
 tur, accersendam aliunde lætitiã medici magnopere
 putant, & exhilarandam mentem, ac leuandam animi
 grauitatem. Sonorum suauitate cogitatio abigenda est
 Paulus

Paulus inquit. Qui sanus est, & suæ spontis, Celsus ait, neq; medico debet, neq; alipta egere. Quod ut probo, & eos qui optime ualent nulli se magnopere uiuendi normæ deuincire uolo. Ita his qui aliquando laborauerunt, aut corpora habent morborum iniurijs obnoxia, aut istiusmodi sequuntur uitæ genus, in quo non facile tueri sanitatem possunt, opus esse quadam uitæ regula multum censeo. Galenus monuit, nequaquam superflua esse uiuendi legem. Dieta enim inquit medicina est. Atq; hæc habui optime pater, optime princeps, quæ in rem propositam, aut me experto, aut alijs erudientibus, multis præsertim magistris, & his qui periculum fecerunt & ipsi, conducere putauit. Quæ ita celsitudini tuæ conscripsi, ut non uellem his quidem uti te, faxit hoc enim seruator Christus, ne unquam debeat, sed ut in tua hæc aula essent, omnium necessitati exposita, quorum iudicium à Stromero exiges tu, quod præfatus sum. Iam hæc uidit qui me iuuat in nonnullis, alter tuus medicus Gregorius Coppus, sed obiter cum ab illo properarem Moguntiam, ubi negotium erat mihi. Quod si contigisset, tunc in aula esse me (tu in Saxonibus aberas enim) cautiùs omnia tractassemus, & accuratius confectam rem exhibuissimus. Nunc utcumq; excidit, boni consule. Ipse quidem offerens, quia Saturnalitiū hoc nouo inuente anno munus esse uolui, annum tibi precor faustum

118 RICIVS AD HVTTENVM.
fortunatumq̄, sed cuius fortuna, ita tibi ex animo ce-
dat, ut citra inuidiam fuisse comperiatur. Vale
optime, dignissime, piētissime, maxime
presul, ac diu nobis incolumis esto.
Moguntiae suprema impo-
sita manu.

VLRICHI DE HVTTEN EQVI.
Libri de Guaiaco et morbo Gallico finis.
quod felix faustumq̄, sit.

PAVLVS

RICIVS MEDICVS VLRICHO DE
HVTTEN EQV. SALVTEM.

Quantum iucūdo hesternae noctis epu-
lo, apud symposiarum nostrū Chun-
radum Peutinger, unicum literarum
pariter ac literatorum alumnū, ob-
lectamenti acceperim, facile mi Hut-
tene perpendes, si eorum, quae longa tunc disceptationis
serie commentati sumus epilogum tecū feceris. De Celso
siquidem

siquidem, et summo empirei globi cacumine, ad abyssum
 pene, & Stygias usq; undas sermonem nostrum deuol-
 uimus. Cuiq; de arcano, & ineffabili Pauli ad caelum
 raptu, sermo cinandi exordium sumpsissemus, in illud
 tandem admirandum, & prope diuinum Guaiacani li-
 gni donum, nostra finiebat oratio, cum interim de Eras-
 mo Roterodamo fido Mercurij comite, et Capnione ter-
 restri Saturni oraculo dulcia & eorum laudis plena mi-
 sceremus colloquia. Caterum cum permulta, & quae
 longe exactiora requirunt examina, tunc inextricata
 sententiaq; ancipiti, relinqueremus, quorum perscru-
 tationem, ne de Tantali fonte bibere, & nunquam satis,
 ut aiunt, inuentum Osyrim quærere, hortari te uidear,
 omnia ea silentio nunc inuoluo, nihil istiusmodi retexes.
 Vnum duntaxat, quo longam symposio nostro funem
 abscidimus, cum Guaiacatum lignum tuo non minus
 graui, quam dulci lacte oq; decorari eloquio uelim, nunc
 repeto. Nec tu humile id, aut laude tua inferius dixeris,
 quod miro sane modo, & ultra pene medicinae faculta-
 tem innumeris ut nosti mortalibus squalida, horren-
 daq; Gallicarum ut quidam uocant pustularum lue af-
 fectis, & prope consumptis, facile tutumq; praestitit re-
 fugium. Quodq; non solum corporis emundat, ac tem-
 perat uires, uerum & mentis tergit aciem, eamq; in sum-
 ma contemplationis specula, uti numine arreptam re-

RICIVS AD HVTTENVM.

ponit. Verum age uir strenue, age quæso, & quia non
piguit, summe illustrem & maxime uenerandum prin-
cipem, herumq; meum Cardinalem Gurbensem, primū
& omni quidem solertia, ut est omnium solertissimus,
ac pia ad multorum salutem indagine, de abstrusis pene,
ac inuis Spagnolæ latebris, Germanorum et totius fere
Europæ gentibus, notum ac expositum facere, te quoq;
non pudeat, illum ipsum tantæ rei authorem, faciūdo sti-
li tui prosequi munere. Vt quod te tam facile, tam sua-
uiter diuturna uite incolumitate donauit, quando-
quidem fas id est, perpetuo frugiferum aliquid
Panegyricæ oratiunculæ ac laudandæ
laudis tuæ premium tibi extor-
queat. Optime uale Aus-
gustæ IIII. Idus
Nouembris.

Ulrichus

VLRICHVS

DE HVTTEN EQVES GERMANVS
PAVLO RICIO CAESARI A
MEDICINA SALVTEM.

Listolā tuam legi doctissime Rici, in qua recte mones de Guaiaco illustrādo. In quo dubitare nemo debet, quin hoc mereatur res ipsa. Verum ego an possim, hoc in ambiguo est. Experior tamen, & tuo iussu, & mea gratulatione, seruatus ac mihi redditus Guaiaci ope. Quod amectis uero de Cardinale Gurcensi, fieri non potest, ut illi dedicem labores meos. Nō quia nolim uel cucurbitam laudare si tu postules, aut ille non mereatur, sed quia ingratum illi futurum scio, à me quicquid acceperit. Nescio qua aut illius opinione, aut mea fortuna. Scio non facile credis, quod scribam, soles tu enim dicere literas amare illum et ingenia complecti, scribam tamen, & nisi omnia fallant persuadebo etiam. Anno ab hinc sexto, cum Bononiae scholasticus agerem, atq; ille legatus ad Iulium secundū Caesaris Maximiliani esset, & in eo itinere Bononiam accessisset, rogatus sum à Germanis ibi, quandoquidem

carminibus & orationibus occurrerent Cæsaris legato
 Itali multi, ne uideretur ex Germanis item potuisse hoc
 neminem, aliquid et ipse conscriberem, quod illi offer-
 retur. Parui, obsecutus sum, Panegyricum lusi. In mem-
 branis conscriptus libellus est, & purpura indutus, ac
 deaurata frons, Titulus minio, reliqua ut potuerunt ex-
 culta. Tum ille, quid? Non possum dicere aliud, contem-
 psit munus meū. Flagitauit haud multo post, quia in ma-
 ximis summorum principum negocijs uersari scirem,
 magnis usus amicorū intercessionibus, adscribi in illius
 comitatum. Sed neq; impetraui hoc, neq; me ille, cum mi-
 litie agerem, summa cum inopia, ac ante ipsius oculos
 sæpe obambularem, aut salutatione, aut respectu digna-
 tus est. Tantum absuit, honorem ut inuicem haberet, sic
 de se merito. Huic tu uis libros meos adscribi? aut hunc
 me uoles ornare? præsertim cum hoc ille non postulet, ut
 qui domi suæ habeat, qui hoc faciunt, illū in primis Bar-
 tholinū, cōuentū Augustensem qui descripsit, ubi tantū
 illum effert, ut nō modicum alijs detrahat. Me quidē suū
 appellat inibi, ratus sic fore ut nō sentiā occultū quendā
 morsum. Quanquam nō ignorare debes tu, ita mihi pla-
 cere si me suum dicet Bartholinus, ut interim non displi-
 ceat, sinistre in me quod fit, aut Italice quod fit, Sed de-
 sinam plura. Tu quod facis, inter medēdum Guaiaci na-
 turam omnibus, ut ita dicam, uestigijs inquire. Ego quie-
 dem

dem ut uoluisti quæ iam explorata habebamus, eâ in li-
 teras retuli. Tu adde quæ experientia cognosces, ac Hul-
 serum ama, amantem te mirifice, Augustæ Idibus No-
 uembris. Anno M. D. XIX.

VVLPHGANVS ANGVSTVS
 LECTORI SALVTEM.

Ntigonus seu quondam tempesta-
 te iactatus, in eadem naue secum
 quum suos omnes habuisset præce-
 pisse liberis dicitur, ut & ipsi memi-
 nissent & ita posteris proderent, ne
 quis cum tota gente simul in rebus dubijs periclitari au-
 deret. Huius etiam memor præcepti Philippus Aemum
 montem ascensurus alterum ex filijs non sine dissimula-
 tione casus aleæ difficillimi in Macedoniam ablegauit.
 Eodem apophthegmate iam dudum Huttenum in mili-
 tiam proficiscentem admonui, ut factum recentem à se
 editum librum hunc, de Guaiaci medicina, officinæ no-
 stræ in mille partus effusus & committeret, non tam per-
 suasi quàm pene extorsi. Quem alioqui, ipse sagatior
 emendaturus si licuisset erat. Tamen quantum pecunia
 temporis patiebatur unum uel alterum cū epistola, qua

EPISTOLA AD LECTO:

Principi nostro dicatus est liber, caput unà legēdo per-
 strinximus, quod admodum mihi quàm sal necessarium
 fuisse uidetur. Amanuensis quippe eius parum literatus,
 qui transcribendo auxilio esse debebat, omnes prope
 uersus (ortographiam taceo, qua ille nunquam ratione
 aliqua peccare potest) corrupit, & me non in moram
 solum, sed in maximam etiam difficultatem coniecit,
 emulatus tamen utcunq; sum, Huttenicam editio-
 nem primariam, ne interim studiosis memoria
 authoris, ac ueteri & grauisimo morbo
 remedium salutare, hoc nouo, qua-
 liscunq; est, libro deesset. At,
 Omnia tum melius cum
 uenerit ipse cane-
 mus. Vale.

126

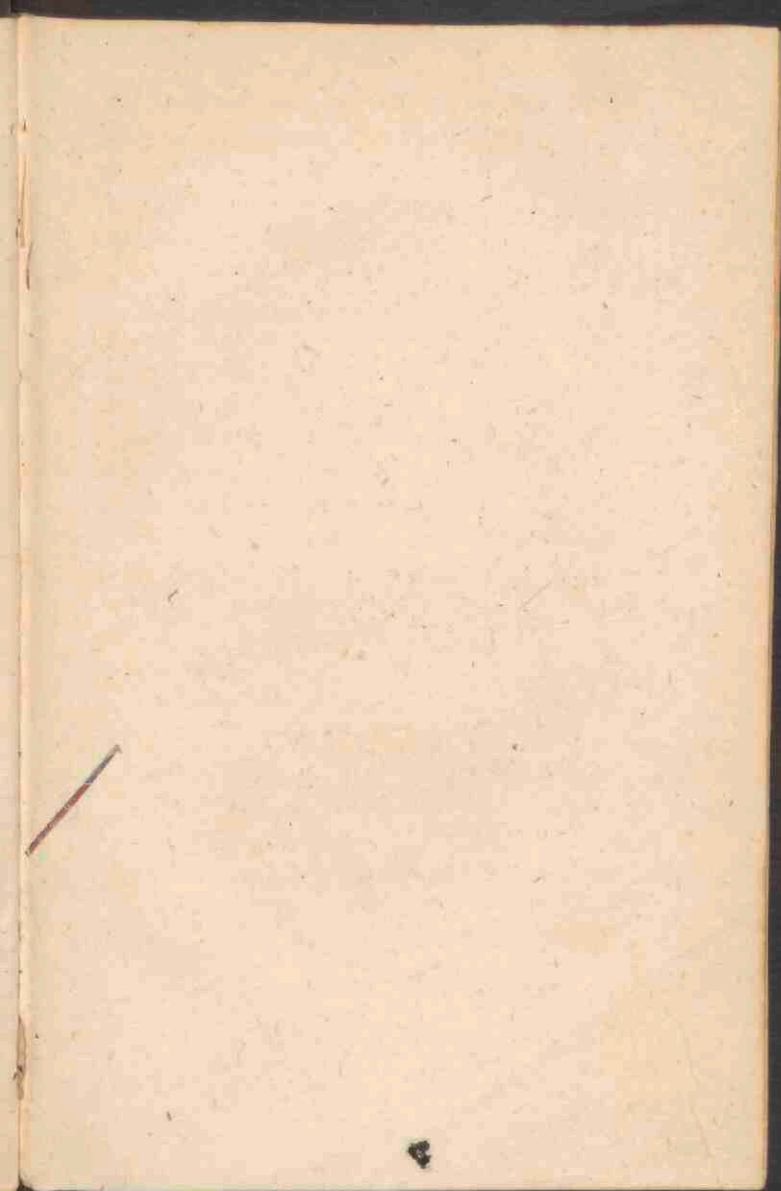
CAPITVM SERIES HV
IVS LIBRI.

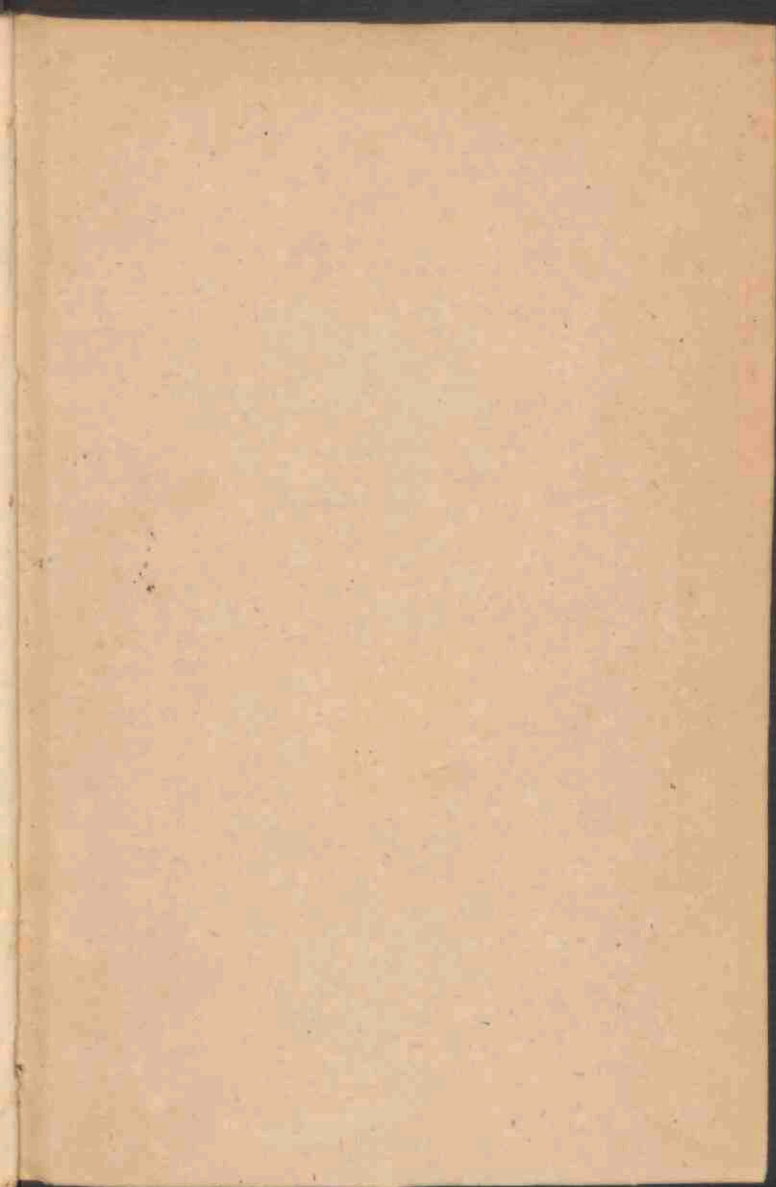
De morbi Gallici ortu & nomine	cap. 2
De causis morbi huius	cap. 2
In quos morbos deriuetur Gallicus	cap. 3
Qua primum medicina restitum huic morbo sit	cap. 4
Quibus praesidijs fretus hoc in morbo fuerit	cap. 5
Guaiaci descriptio & eius inuentio ac nomen	cap. 6
De preparatione Guaiaci in medicina	cap. 7
Quis sit curationis Guaiaci modus	cap. 8
De ratione uictus in curatione hac	cap. 9
Quod admixtionem non ferat medicina haec	cap. 10
Quomodo adhibedi sint in curatione hac medici	cap. 11
An ulla circa medicinam hanc habenda sit aetatis, uel sexus, aut corporum qualitatis ratio	cap. 12
An ubilibet idem sit eius usus	cap. 13
Quod co tempus eligendum	cap. 14
A uino & uenere quod in totum abstinendum hac in cu ratione aegro sit	cap. 15
De sale non adhibendo	cap. 16
De uictus tenuitate & fame ibi necessaria	cap. 17
Fames quo etiam pacto ferri facile possit	cap. 18
Contra luxum parsimoniae laus	cap. 19
An sola hac dicta possit restitui quis	cap. 20

Quomodo ventris in curatione hac, rationem habere conueniat	cap. 21
De sudore ibi mouendo	cap. 22
Quomodo iuuet medicina hæc, & paulatim an repente sanescant ea homines	cap. 23
Quæ eius vis, & quos contra morbos qui effectus	cap. 24
Quos morbos adimit hoc remedium	cap. 25
Quæ circa uictum post curationem hanc obseruare cõ- ueniat	cap. 26

MOGVNTIAE IN AEDIBVS IO.
ANNIS SCHOEFFER. ANNO
M. D. XXXI.

OCN 82190918

